

RENUNCIA

DE MAJORAL DELS FELIBRES

Sr. Director de LA RENAIXENSA.

OLT senyor meu y estimat amich:

No desitjava ocupar ab ma personalitat la atenció dels amants y conreadors de nostra literatura, publicant la carta que lo 22 del passat envii á mon amich l' eminent poeta Frederich Mistral, relativament á la organissació del *Felibrige*, ab motiu de haver rebut de esta associació lo honrós títol de *Majorau*. Per correspondre á son desitj de que sapia lo públich catalanista que la digna renuncia de D. Antoni de Bofarull no es pas un acte aislat, sino que té qui 'l secunda, y que mereix la aprobació de molts, li remeto copia de la sobredita carta en lo referent á la manera de pendre nosaltres part desde Catalunya en lo moviment literari ó en las evolucions ó aspiracions políticas dels Felibres de Provensa.

SR. D. FREDERICH MISTRAL.

MON CAR AMICH: rebí fa temps una invitació per formar part de la vostra associació del *Felibrige*, y ab motiu d' ella nostre comú amich En Albert de Quintana, reuní á tots los que habia designat en esta vostra associació pera coadjuvar á la idea que vosaltres representau de renaixement de literaturas provincials. Mes no fixarem res definitivament car en tot lo que vosaltres establiu no estavam, al menys llavors, del tot conformes. No tenint noticia de que haguesseu modificat vostra primitiva idea, y agra hint, com no puch menys de agrahirvos, la distinció que 'm feu, no dech, en la forma en que está expressada, acceptarla sens renegar de mos actes passats, y sens renunciar mas aspiracions vers un esdevenidor que entrevesch per altres viarany. Si lo titol que 'm trametau fos com un obsequi que fés una associació provensala, llanguedoca, ó francesa als qui se dedican á reviscolar l' esperit de las antigas nacionalitats que constitueixen las modernas nacions, cridantlas ab sa propia llengua y recordantlasi las gestas de llurs avis á fi de que sapian resistir tot esperit de dominació per part d' aquella que 'ls trastors polítichs y 'ls matrimonis reyals (tan trascendentals en épocas passadas) li han donat la supremacia, l' acceptaria ab plaher, car estaré sempre al costat dels oprimits per pobles de menys válua ó per ciutats que sian mes lo ventre que lo cervell de una nació.—Si en nostre renaixement literari, jo no hi vejés més que un senгле renaixement de la llengua, fá temps que hi estaria ab ell sols ab lo cor de poeta, mes no ab lo cor de patri-ci. Mes la fé que tinch en l' adveniment de una era millor per tots los pobles que son ja prou grans per pendre part mes activa en llur propi govern, es motiu perque no deixi encare ma ploma, mentres tinga l' enteniment prou clar pera contribuir ab mos modestos treballs á elevar lo nivell intelectual de nostre poblè, y á mostrarli sos debers que 'l preparin per ser digne de mes drets.

Nostre renaixement literari esclatá al calor de eixas ideas generosas, que estavan en lo vent, y per mes que alguns han volgut desvirtuarlo y esgarriarlo de sa via; ha sigut sempre en vá, y no han pres arrel mes que aquells tanys que pujavan

drets com á espresió de nostre caràcter may vincladís, y que desafiant vents y tempestas van sempre creixent mes forts y mes ufanosos. Com de la mateixa familia que 'ls pins de la terra considerám los arbres de vostras pinedas: podem formar junts la cinteria ó 'l costellam de una mateixa nau llatina, més las vessanas no 's transportan com sus fruits, y deixariam de ser pins de la terra si no creixiam ab las arrels en casa, encare que vostres vents nos portin vostres fertilisantas nuvoladas, com los nostres en bona correspondencia farán altre tant. Germanó tanta com vulláu. Subjugació á vostra llengua y á vostras aspiracions, es difícil obtindrerla de cor fins de part d' aquells que, comprenent com jo comprench, l' esperit que anima are al Felibrige, y á son digníssim *capoulié*, podrian plányerse temps á venir de formar part de una associació, qual tendencia fos contraria á las nostras aspiracions. Vosaltres sou provensals y fills de la *Grando Franso*: nosaltres som catalans, y encare que 'l cor se 'ns en va vers vosaltres, no es pas baix lo concepte de la nacionalitat de que formáu part, pus tant per tant aymem y hem donat probas de aymar també la nostra; sino perque som los riberenchs de eixa conca entre l' Ebre y 'l Tibre que es lo robell del ou de la Europa llatina, lo bressol del art y de la poesia; perque som companys antichs de espedicions llunyanas, y perque hem tingut que apoyarnos mutuament pera defensarnos de las invasions que del Nort y del Mitjorn reberem d' altrass rassas. Mentres las antigas nacionalitats han sigut la conservació de un tipo de rassa, de unas costums, ó de una creencia se han pogut apreciar mes las semblansas entre ellas y ser lo fonament de pactes, alianzas y de certa germanó entre sos pobles. Mes aixís que s' ha comprés que si la sanch es la sava del cos, las ideas son la sava del esperit, la germanó dels qui poden per sa inteligencia influir en la marxa y progrés de las nacions, será sempre mes coral en lo camp de las ideas; y serem (no ho dupteu) molts en seguirvos quan nos parléu prou clar, no per vostra llengua á la qual no podem subordinar la nostra com un dialecte, sino per vostra bandera, si 'ns diheu ab ella que voleu conduhirnos, lluny, com ab vostre geni habeu demostrat que 'ns sabeu conduhirnos molt alt.

DAMAS CALVET.

ORÍGENS Y FONTS DE LA NACIÓ CATALANA

LAS RASSAS CIVILISADORAS

SEMÍTICHS,—LYBICHS,—GRECHS,—LLATINS,—GOTHS

os Lybichs tenen per nosaltres una importància real, puig deixaren en Catalunya una de las sèvas colonias; la dificultat está en saber si los Lybichs vingueren sols, ó si ho feren quan los Chethas los civilisaren.

Cap medi tenim per decidir la qüestió, emperó 'ns sembla que s' acceptará sense dificultat la sèva vinguda ab los Chethas, ja que demostrada com avuy está per los Lybichs una edat de pedra, per los menhirs y dolmens descuberts en l' Argelia, no hem de suposar emigracions en los homens de la edat de pedra puig tots los indicis están que no comensaren fins la edat de bronzo. Per altre part Varro no anomena á los Lybichs entre los pobles que vingueren á Espanya, á no ser que sigan los *persas* que posa després dels Ibers.

Nostra suposició semblará més exacte per quant qui no se 'n riu de veure als Persas posats com lo primer

poble estranger que vingué a visitar la Iberia? Empero lo text de Varro es molt formal puig diu: *In universam Hispaniam M. Varro pervinse Iberos, et Persas et Phœnicas, Celtasque et Pœnos tradit.* (1)

Per trovar altre vegada als Persas hem de remontarnos a las bellas regions de la Mítica, mes com avuy la mítica té un real valor històrich vejam lo que 'ns en diu la mítica, de los Persas de Varro.

Hércules, després d' haber recorregut triumfant l'Asia, portá lo seu exèrcit contra l' Egipte ahont destrossá á Anteo. De l' Egipte passá á la Lybia, y per últim arribá á la Iberia ahont se n' havia de emportar las vacas de Gerió que habitava en la illa de Cádiz. (2)

Hércules, diu Strabó, vingué a la Espanya avans que 'ls fenícis (3), capitanejant un exèrcit compost segons Sallusti: «de medos, persas y armenis.» (4)

L' interpretació del mito es la següent: un poble asiàtich sortit de las parts de la Media, Persia y Armenia, conquistá l' Egipte, la Lybia y la Iberia, comensant per Cádiz.

Y diu lo mito que Hércules recorregué la costa mediterránea fins prop Sagunt, ó fins Sagunto, y empujantsen allavoras per l' interior arribá als dominis de Bebrix, regul dels Bebrixes ó Beribraces, que per la descripció que fan los autors antichs de la marxa de Hércules y del género de vida que menavan los Beribraces, correspon, segons R. F. Avien, ab opinió d' En Cortés, a las montanyas del Maestrazgo, per la part de Morella, Mosqueruela, etc. (5) En aquest punt se enamorá de la filla de Bebrix, que 's deya Pyrene, la seduhí y se la emportá, dexantla després abandonada en las montanyas ahont

(1) *Plin., H. nat. Llib. III, cap. 1.*

(2) *Diodoro Siculo. Bibl. hist. llib. IV, cap. 9 y 10.*

(3) *Llib. I.*

(4) *Bella Iugur t. XXI.*

(5) Los francesos volen que aqueixos Beribraces sigan los de Narbona. La marxa del mito, y la ruta d' Hércules nos sembla favorable a l' interpretació d' En Cortés.

mori de dolor, prenent aquells sitis, testimonis de la mort de Pyrene, lo nom de la filla del regul de l'altra part del Ebro: de aquí son nom de Pirineos.

Interpretació: Lo poble invasor costejant, se detingué per las parts ditas, prop del Guadalaviar, y d'allí passá á la regió Pirenaica com amich, puig aixís ho indica lo casament fet ab la filla d'un aborigena.

Hércules passá també á la Gal·lia y á la Italia, etc. Lo que ara 'ns manca es trovar un poble á n'el qual atribuir lo mito d'Hércules.

Y bè, aqueix poble l'hem trobat, es lo poble Chetha del qual ne parlarém ab la deguda detenció més endavant: ara sols dirém que 'ls Chethas, poble Chananense sortí de las riberas del *mar pèrsich* ó golf *Erythreo*, no del mar Roig, puig un y altre portavan lo mateix nom per los grechs que no 'ls sapigueren ben distingir.

Los Chethas junts ab altres pobles de la dita rassa de Chanaan, com los Sídonenses y ab altres que tal volta no n'eran, s'apoderaren de la Palestina, y reunits tots, caygueren sobre lo baix Egipte del qual s'apoderaren, es dir, que aquestos Chethas son los *pastors*. Triumfants recorregueren la Lybia, fundaren á Carthago y vingueren per últim á Espanya aportant á Cádiz; aixís aquesta illa hont la dita ciutat está, tingué per primer nom, sino tota la illa, una part, *Cotinusa*, puig los Chethas eran també los *Chettim* dels assírichs, y també la illa 's deya *Erythia*, y la rahó d'aqueix nom está, diu Plini, *en que los Tiris progenitors ó ab-origenas dels Gaditans se deyan oriundos de las riberas del mar Erythreo.* (1)

Ab los Chethas anavan, á més dels Tobelis, los de Sindo pares de Tyr, los Chourdos de que ja 'n parlarém més enllá, los abitans de las ciutats de la Palestina, y també los abitans del camp que Rougemont prengué per lo seu nom *Pherezeens*, com un poble, no sent més com ja hem dit, que los *pagesos*, com demostra En Lenormant.

(1) Plini. H. nat. cap. XXIII.

Aquests Pherezeens per En Rougemont son los que dexaren son nom á Perseiana, de Pheres, *Perse*, es dir, *Perse-cahr*, vila dels Persas-(Pherezeens) y també á Sagunto com se veu per las monedas ibéricas en las que 's llegeix *Prs* unit ab *Saghts*, (1) y també *Burs* ó *Purs-ada* al E. de Madrid, de *Prsdes*, etc. En A. Delgado diu:— «Siguen los Persas y estos son los mismos que nosotros «llamamos Lybio-fenices... Varron los llamó Persas porque entre ellos venian principalmente los nombrados «*Pharusios*, de *Phars*, Persa, que poblaban en gran parte «de la costa septentrional del Africa, ó sea de la Lybia.» (2)

Nosaltres no creyém que 's pugui fer la confusió que pregona Delgado, per quant los Lybi-fenices son posteriors y no anteriors á los Pharusis.

La existencia d' aqueix poble en la costa africana y mediterránea ibérica, demostra qu' estém en lo cert fentlo sortir de la Palestina junt ab los Chethas, pero res més, puig Varro nos sembla explicat per Sallusti quan diu: «que Hércules vingué á Iberia ab medos, persas y armenis», es dir, ab los habitants del Asia menor, compresos per Varro baix lo nom de Persas.

Queda, donchs, explicat lo mito d' Hércules, y lo dit per Varro y Sallusti: al parlar del *Poble catalá*, veurém encara més ressaltada la seva exactitut y la nostra interpretació, allavoras se veurá clara la importancia que la mítica té per la historia.

Los Chethas, donchs, acompanyats dels seus aliats los Chourdos, Sidonenses, Pherezeens, etc., atravessan y civilisan la Lybia; al sortir d' ella cap á Espanya res més lògich que venir acompanyats d' una legió lybica.

La vinguda dels Lybichs á Catalunya no 's pot posar en dubte, puig los trobém en la Cerdanya ahont establiren la ciutat de Lybia, la Lybia dels Lybi-Chethans.

(1) En aqueix punt s' equivoca En Rougemont puig las monedas de Sagunto diuen *Ars* y no *Prs* ni *Brs*.

(2) *Nuevo método de clasificacion de las medallas autónomas de España. Tomo I, p. cn.*

Los Lybichs, naturalment, formant part d'aquell exèrcit d'Hércules, passaren ab ell á las Gal·lias, y aquí tenim, puig es cert que ab ell anaren, novament justificat lo mito, y la nostra interpretació. Polibi, Tolomeo y Tito Livi parlan dels Lybichs situats en las fonts del Pó; donchs també los Lybichs anaren á Italia ab Hércules que obrí lo camí dels Alps, nova y definitiva demostració de quant hem dit á ptopósit d'Hércules y del seu exèrcit.

En punt al primer establiment dels Lybichs en la Galia, Plini 'ns dirá lo que necessitèem saber: «Lo riu Ródano, diu, «té duas bocas anomenadas *Lybica*, las quals se distingeixen per los sobrenoms de *Hispaniense* y de *Metapinum*, y una tercera boca més gran que té, 's diu: la Massaliótica.» Donchs los Lybichs prengueren assiento prop la boca del Ródano. Aixó té la sèva importancia, puig se veu com en lo país de Llenguadoch van prenent peu los mateixos pobles que te Catalunya, de manera que may se romp la unitat de la rassa, puig sobre de l'aborígena ó ibérica venen á establirse uns mateixos pobles.

Tenen encara un'altra importancia los Lybichs per nosaltres, y es que no haventlos enumerat Varro, sino com nosaltres presumim baix lo nom de *persas* ó del exèrcit *persa* que portá Hércules, tots los nostres historiadors, inclús lo Historiador crítich, los han passat per alt; emperó En Antoni de Bofarull n'ha parlat més del qu'ell de segur se pensa, quan diu que á causa de la vinguda dels Céltichs, los Euskars, es dir, los Ibèrichs *emigraron en gran número bajo el nombre de Líguos y Sicanos* (1).

Es á dir, ¿que los Ligurs son Ibers? Certament ho son, *mes ho son á condició d' ésser los Ligurs, Lybichs.*

Y, ¿son los Ligurs, Lybichs? Sí.

La proba la trobém tota feta á En Boudard, per lo tant no fem més que copiar:

(1) Historia crítica civil y eclesiástica de Cataluña. T. I, pl. 17, col. 2.^a

«*Lybichs dels Alps y del Ródano.*—Polibi al enumerar «los Galls cis-alpins, menciona los Lybichs situats cap las «fontes del Pó— περι τὰς ανατολας τον Παδον... Δῆρικαι Λιβικαι. Tolo-
«meo també los anomena: Λιβικῶν, οἱ εἰσὶν ὑπὸ τοὺς Ἰσομβροοὺς. —
«En los llibres historials de T. Lliví se llegeix: *Libici*
«*considunt, post hos Salluvii, prope antiquam gentem*
«*Lœvos Ligures incolentes circa Ticinum amnem.*

«Havía, donchs, Lybichs en los Alps, y eran Ligurs se-
«gons tots los autors antichs.»

«Segons Plini se pot considerar aquest poble com de la
«mateixa rassa que 'ls Salys, *Vercellœ Libycorum ex*
«*Salluvius artœ.* Y aquests Salluvis, als quals los hi diu
«Floro Salyi, y Tolomeo Σαλυες eran Ligurs, Plini ho diu
«ab tota precisió: *Ligurum celeberrimi ultra Alpes*
«*salluvi*».. (1)

Ara no hi ha més que observar que los Lybichs se co-
locaren en Espanya sempre al cap dels Chethas mirant al
interior; vegis sino la situació dels Ligurs, dels Lobetas y
dels nostres Lybichs de la Cerdanya. Atesa donchs la épo-
ca en qu' entraren los Lybichs y la época en que 'n sorti-

(1) *Essai sur la numismatique iberienne précédé de recherches sur l' alphabet et la langue des Ibères*—par Boudard—p. 229 y 230.

Sens que 'n volguém treure cap conseqüència no podem menys, al parlar d' un poble lybich-ibèrich colocat en lo cim dels Alps, de recordar aquell poble de l' Engadina del cim dels Alps que parla una llengua que 'ls catalans enteném, y que fins podem parlar tant aviat agafém las voltas á la seva pronunciació. Parlém en aquest punt pèr experiència propia.

Ne donarém una mostra per coneixement d' aquells que no saben que 's parla català (?) en la Suissa alemana!

Text engadí.

Text catalá.

Da som Malöggia, fin gio Chapella
Dal munt Scaletta, fin al Bernina.
Ais fina vall spazius' e-bèlla
Chi port' il nom d' ot' Engadina,
E chi as gloria, e cum radschum,
D' esser la perla del Chantun!

Del cim de Maleuja, fins á Capella.
Del mont Scaletta, fins al Bernina,
Es una vall espaciosa y bella
Que porta 'l nom d' alt Engadina,
Y qu' es gloria, y ab rahó,
D' ésser la perla del Cantó!

L' engadina y 'l ladin qu' en allí 's parla, per J. Balari y Jovany, LA RENAIXENSA, any iv, pl. 149, col. 1.^a

ren se compren fàcilment que fossen reputats com Ibers per lo estranger; lo mateix R. F. Avien, per quí no seria un misteri l'origen dels Lybichs, diu parlant d'ells—dels Lybichs ceretans:

«Es gent no diferenta de la Ibera»
mes sempre tenim qu' eran Ibers de rassa Lybica ó Africana.

Varro coloca darrera dels *Persas* als Fenicis, y ja está dit que aqueixos Fenicis son los de Tyr y no 'ls de Sidó, puig aquestos vingueren ab los Chethas, com ja hem dit.

Lo mito en aqueix punt es molt clar; consultat l'oràcul perque digués cap ahont havia de portar los de Tyr, las sèvas expedicions comercials, ios digué, cap las columnas d' Hércules. La interpretació es, que seguint la tradició ó lo fet constant, los Fenicis de Tyr, que heretaren la forsa y la posició de Sidó, continuaren mercantilejant ab la Iberia.

Pot posarse la vinguda dels Tyrs mil anys després de la dels seus germans de Sido.

Després de tot lo qu' hem dit, ¿no 'ns semblará increíble que lo nostre Historiador crítich tinga per escassa ó nula la influencia fenicia en lo nostre país?

¿Y quínas rahons dona per tant atrevida afirmació?

I.—«Porque no consta que llegasen á las Galias de que era limítrofe nuestro país.»

II.—«Por ser el punto más lejano y diametralmente opuesto respecto de la metrópoli fenicia, Cádiç.»

III.—«Porque, además del pueblo que se consideraba como indígena ó habitante allí desde remoto tiempo, había especialmente en la costa otros pueblos celosos del mismo comercio de los Fenicios, los Griegos, que habían de tener empeño en rechazarlos (1).»

Respondrém á las tres rahons lo següent:

A la primera que consta que 'ls Fenicis anaren á las

(1) *Historia crítica civil y eclesiástica de Cataluña*, tom. I, pl. 29, col. 1.

Galias, no sols per lo mito d' Hércules, al que no dona En A. de Bofarull tota la seva importància, sino que consta per las inscripcions fenicias trobadas á Marsella (1), Beziers (2) y Agen (3).

A la demostració arqueològica afegirém ara lo que diuen los historiadors y erudits de Fransa:

«Sens dubte algun, los Fenicis havian establert, avans »de la vinguda dels Foces, alguna factoría en nostras »costas,» diu Alfred Maury (4).—«En mitj d' aquestas »vastas agregacions d' homens pe 'ls qu' era la guerra y »la cassa las principals ocupacions, los Fenicis, navegants, »piratas y comerciants, vinguéren prop de mil anys avans »la nostra era per establir varias factorías y ocupar nova- »ment algun territori de la costa; Marsella va ésser lo »seu establiment més important.»—Aixó ha escrit En Ch. Leuthérich (5).

Y per últim, per demostrar qu' en tots temps l' anada dels Fenicis á las Galias no ha merescut dubte per los historiadors francesos, En Thierry ja digué: «Per lo que »toca á la Galia no 's limitaren los Fenicis al litoral; la »existencia de las sevas medallas en parts llunyanas de la »costa, la naturalesa dels seus establiments, sobre tot, »indica que estengueren la seva colonisació molt endins... »Seguint la seva marxa los veyém després d' haver civi- »lisat lo Mitjorn de la Fransa, avansar per l' interior per »las valls del Ródano y del Saona, establint á Alesia.» (6)

Ara aném á la segona rahó.

(1) *Journal asiatique*, vol. II, pl. 183.—Vol. XII, pl. 75, y vol. XV, pl. 473 y següents.

(2) Per las inscripcions fenicias de Beziers, vegis Vasin, *La France avant Cesar par le marin de Tyr, Origènes gauloises*.

(3) Mr. Jouannet ha demostrat qu' Agen sigué un centro important del comerç fenici. Citat per M. Frédéric Rougemont, *L' age du bronze etc.*, pl. 469.—Vegis també lo que diu aquest autor.

(4) *Journal des savants*.—*Archeologie celtique et gauloise*, Mars 1877, pl. 263

(5) *Les villes mortes du golfe de Lyon*, pl. 89.—Aquest autor sosté que Pyrene, Elena, Illiberis, sigué una estació fenicia, pl. 136 á 137.

(6) *Histoire des gaulois*.—5.ª edició.—Vol. I, pl. 131 á 135.

Com l'argument es, que mal podían haver vingut los Fenicis á Catalunya quant no havían anat á las Galias, destruhit l'argument queda destruhida l'oposició feta per En A. de Bofarull. Mes encara que 'ls Fenicis no haguessen anat á las Galias, ¿sería un argument lo dir: «que mal los Fenicis podían haver anat á la Galia quan no havían anat á la Germania lo país limítrofe»? Evidentment aixó sería un absurdo, puig qu' en una part ó altre s' havían de parar los Fenicis, á no ser que estiguessin castigats, com lo Juheu errant, á caminar sempre. Ademés, no es cert que Catalunya fos lo «*punto más lejano y diametralmente opuesto, respecto de la metrópoli fenicia, Cádiz,*» per quant los Fenicis mercantilejavan ab las Canarias, la Inglaterra, y fins los ports del mar del Nort, segons Rougemont, autor conegut del Sr. Bofarull.

En quant á la tercera rahó, lo mateix senyor la corregeix. Puig si Cádiz sigué fundada per los Fenicis, entre 1450 y 1400 avans de C., y los primers grechs, los rodís, no vinguéren fins lo sigle ix d' avans de C., ¿cóm los grechs s' havían d' oposar á l'establiment dels Fenicis si encara estiguéren 500 anys en venir? (1)

Empero com nosaltres no busquem ni 'ls errors, ni las contradiccions del nostre Historiador crítich, sino la veritat, demostrarem ab altrás rahons la impossibilitat en qu' estiguéren los Grechs d' oposarse als Fenicis.

Diu En Grote, lo savi historiador de la Grecia, que 'ls Fenicis foren fins l'any 700 avans de Cristo, 'ls únichs que navegavan per lo Mediterráneo.—*In these remote times they and their colonists were the exclusive navigators of the mediterranean* (2).

¿Quán comensáren las primeras expedicions dels Grechs? Diu encara En Grote, y ab ell tots los moderns

(1) *Historia crítica civil y eclesiástica de Cataluña*, tom. I, pág. 24, col. 1.ª y pl. 29, col. 1.ª

(2) *History of Grece*. vol. II, pl. 449.

historiadors del Orient, que las sevas primeras empresas marítimas no van més allá de mitjans del sigle VII avans de C., y donan com motiu del desenvollop d' ellas l' haver abolit lo rey Psametic d' Egipte la prohibició de que comerciessen los grechs ab l' Egipte (1).

Una vegada amos del mar los Grechs, ¿quán vinguéren á la Ibèria?

Aquest punt lo tracta ab tota detenció En Grote en lo cap. XVIII, pl. 455 del tomo II, de la seva prenomenada obra, en lo punt ahont diu: *Iberia und Tartessus visited by the Grechs before about 630 B. C.*

Donchs ja sabém que 630 anys avans de C. los Grechs no havian visitat l' Iberia, y diu lo sabi inglés: «la regió del or, respecte dels demás punts visitats pels grechs, comparativament ho era poch y encara menys la colonisaren,» donchs, si en aquell temps los Grechs no sentian cap entusiasme per las costas de la Tartèsia, ¿n' havian de sentir per las regions feréstas del extrem oriental de l' Ibèria?

Per nosaltres no hi há més colonias ó factorías gregas que las qu' establiren los Foccos quan s' aposentaren en Marsella ó millor, quan vinguéren á Ampurias los Grechs en 545 avans de C.

¿Y Rosas, se dirá? Y bé, deixémnos de discussions y suposém que Rosas hagués sigut fundada per los Rodis en lo sigle IX que més amunt ningú la posa, donchs encara tinguéren los Fenicis de Tir cinch sigles per passejarse á las sevas amplas per las costas de Catalunya, es dir, sense trobarhi grechs y notis que res dihém dels fenicis de Sido.

Las colonias gregas foren destruidas per l' armada de Carthago després de la batalla naval d' Alalia donada als Focenses en 536 avans de C.—Vegis, donchs, quant reduida y escasa no siguié la influencia grega en Catalunya.

Ab no menor inexactitut, diu en Bofarull, que: «más ó ménos tarde, hubo de sentirse la influencia fenicia en

(1) *History of Grece*, vol. III, cap. 27.

«los que habitaban nuestro suelo, á decir verdad... era
 »más bien que originaria, procedente, esto es, más bien
 »que fenicia de Cádiz ó España, fenicia de Cartago ó de
 »Africa, ó como diríamos en otros términos, no fenicia
 »sino cartaginés, no admitido por la influencia del co-
 »mercio, sino impuesto por la fuerza; y de aquí deduci-
 »mos, como veremos más adelante, la disposicion, espe-
 »cialmente en los pueblos del litoral más favorable á los
 »Romanos que á los Cartagineses.» (1)

De modo, que 'ls Cartaginesos nos imposáren la seva civilisació per la forsa! ¿Quan? Si en lo mateix any, y casi en lo mateix dia, en que lo primer cartaginés passa l'Ebro, venen redera d'ells los Romans, y los hi fan repassar tot seguit; ¿quín temps, tinguéren, donchs, los Carthaginesos per imposarnos la seva civilisació?

La influencia carthaginesa, donchs, s'ha de buscar, al revés de lo que diu lo nostre Historiador crítich, en la influencia qu'exerceix naturalment un poble més fort en civilisació y cultura, un poble germá d'origen, y per aixó veyém que quan venen los Romans tot Catalunya 's posa al costat dels Carthaginesos.

En punt als Romans, Goths y Árabes, res tenim que afegir: la l'arga dominació romana naturalment havia de modificar un tant lo temperament de la rassa aborigena, mes com los Romans si bé vencian als pobles per las armas, los dominavan després per la forsa de la seva gran cultura, llatinisan ó romanisan los pobles de

(1) *História crítica civil y eclesiástica de Cataluña*, tom. I, pl. 29, col. 2.^a

—Lo de las disposiciones favorables de la costa per los Romans, nos sembla una teoria de dit senyor, no un fet históric.

En primer lloch, los pobles del litoral catalá no tenían cap importancia á la vinguda dels Romans, l'únic port considerable era Ampurias.

En segon lloch, En Polybi, que de tots los historiadors de las cosas dels Scipions havia d'esser lo més enterat, nos diu respecte de la marxa de C. Scipió desde Ampurias al Ebro; *per omnem oram usque ad Iberum flumen subinde idem fecisset partim resistentes, vi expugnavit: partim dedentes se, singulari humanitate est complexus.*—*Hist.* Traducció de Casaubon. Edi. greco-llatina de Leipzig de 1764.—Llib. III, 76.

Donchs en la costa los Romans hi trobáren resistencia.

més disparatat orígen respecte al seu, com los Ibers, per exemple, per aixó diém que sols modificá un tant la primitiva rassa, la conquesta romana.

Per aquesta rahó, al trobarse los Ibers-llatins cara á cara ab los Goths reapareixen ab lo seu antich caràcter, y contra 'ls Goths sostenen lluytas unas derreras de las altres, tant que comensan ab la seva vinguda y acaban quan ja havían nascut los conquistadors de la monarquía visigóthica.

Sens dubte qu' acabáren per imposarse 'ls goths, y á no ser per la seva curta vida, ¡quí sab la influencia que l' element germánich hauría exercit en lo temperament y sanch catalana! Mes per lo dit motiu no hem de veure en los goths una rassa modificadora del llinatge ab-orígena, sino rassa civilisadora, puig es lo cert que á pesar d' esser *Bárbaros* los goths, portavan á la civilisació principis superiors á los del poble llatí.

Los Árabes, sempre guerrejant, sempre tenint que defensar las sevas conquistas no podían pensar en asimilarse aquesta part d' Espanya, y 'ls naturals, sempre alerta al crit de guerra dels seus pares y germans que no cessá ni un sol dia de ressonar en las montanyas, no havían de considerar com amichs als que adoravan un' altre Deu, parlavan un' altre llengua y 's presentavan com á senyors.

Mes si 'ls Árabes no domináren més que la part d' ensá del Llobregat precariament, en cambi de l' altre part fou més duradera, y axís encara avuy dia trobém una radical diferencia entre 'ls riberenys del Ebro y 'ls Pirenaychs.

Los Cartaginesos, donchs, avansan fins l' Ebro y dominan l' Edetania, bé que per curt temps, los Árabes mes tart aposentats per sigles en dita regió, separáren aquella part de la *primitiva Catalunya*, del seu centro, quan renaix la nació catalana; empero la modificació no fou tal que no 's busquessin los d' una y altre part del Ebro com á germans al renaixer las nacionalitats de la antigua Ibéria, vensudas mes no esborradas de la conciencia dels seus habitants, á pesar del temps, proba evi-

dent de que las nacionalitats obeeixen á un principi superior de vida del que regeix per la vida humana.

Si la nacionalitat reapareix al trobar lloch y temps favorable, ja está dit qu' es degut á no haver mort *lo poble* que la forma. Si hagués mort lo poble, hauria mort la rassa ab-orígena: en aquest cas la nacionalitat no hauria renascut, puig hauria mancat l' element diferencial.

La rassa catalana, donchs, avuy per nosaltres perfectament coneguda, atravessá sens defalliments per mitj de Romans y Goths, elements de tot punt estranys al seu temperament ab-orígena, y á las rasses similars que després vinguéren á donarli forma.

Hi há, donchs, una rassa catalana, hi há, donchs, un poble catalá.

CARÀCTERS ANTROPOLÓGICHS.

Sí, un poble catalá format per un fons ibèrich y un aluvió semítich. De modo que sent l' emigració semítica una emigració civilisadora, y no sent altre cosa l' emigració africana, está clar que la rassa ha de conservar lo tipo y líneas de la gent ibèrica, y que las rasses d' aluvió sol ans han de haver deixat mostra d' ellas.

¿Podriam, per gran sort, demostrar lo que dihem? ¿Podém trobar esculpidas en alguna part las imatges de l' antich poble catalá? ¿Hi ha un monument que com las tombas reals del Egipte, 'ns haja guardat l' estampa dels primers catalans?

Nosaltres creyém qu' efectivament tenim una proba real y efectiva d' aquesta barreja de rasses de que havém parlat, que tenim una serie de imatges, sino dels primers catalans, al menys dels catalans de 300 anys avans de Cristo, y que aquestas imatges las donan las monedas catalanas; com á mostra doném á continuació las testas de duas monedas de Tarragona, de una de Guissona, de

Játiva, la quarta, per l'ordre que las aném anomenant, y una de Vich, qu' es la quinta. (1)

KOSE-THANS

Kose-(Tarragona)

LACE-THANS

CONTES-THANS

AUSEZ-THANS

Kesse-(Guissona)

Saitz-(Játiva)

Ausetua-(Vich)

Ara bè. ¿ab una simple ullada no 'n tenim prou per formar convenciment de lo que avans havém dit? ¿Lo cap número dos de Tarragona té res de comú ab lo primer, y 'l de Vich comparat ab lo primer de Tarragona ó ab lo de Játiva y Guissona, tenen alguna semblansa de rassa?

Nosaltres no volém atrevirnos, ni tan sols á insinuar los caràcters fisichs de las rassas conegudas que reclaman las ditas testas, com essent de las sèvas familias, puig á

(1) Las quatre primeras testas copiadas son presas de la Numismática ibérica de Boudart, y la quinta d' En. Heils.

nostre fi n' hi ha prou ab que sembli y siga ben probada la tésis que havem sostingut, y aqueix punt nos apar ja incontestable.

Un pas més, dirán nostres lectors, y tenim que 'ls tipos de las monedas catalanas ó Ibéricas son altrás tantas imatges ó retratos d' aquells jefes catalans que defensaren la patria contra Romans y Carthaginesos, y tal volta las imatges d' aquells que resistiren l' invasió céltica? Y bè, en veritat no 'ns repugna la consecuencia, emperó l' opinió regnant es altra. En Delgado s' esplica sobre d' aquest particular de la següent manera:

«Hemos dicho que las cabezas uniformemente grabadas en «monedas ibéricas de la Hispania citerior, son las de un Hé- «cules italiota, gefe, proto-tipo ó mito de la gente tirrenaica ó «sea procedente de las costas occidentales de la Italia »..... «los Iberos lo figuraban de la misma manera que las demas «gentes de la entonces parte europea más civilizada. Es decir, «con facciones pronunciadas y enérgicas, y con el cabello «crespo y á veces formando pequeños bucles, como muestra «de su fuerzá varonil. Quede esto sentado para huir de la su- «posicion de que cuando estas cabezas llevan el cabello rizado «en las monedas ibéricas fué porque las gentes que así la fi- «guraban eran de procedencia africana, dibujándolo enmara- «ñado á su placer, como el de los negros de Sahara.»

Despres diu en vista de trobar un Hércules barbut y un altre pelat, que 'l barbut li sembla l' Hércules céltich, ó de las parts de la céltica espanyola; y lo pelat l' Hércules ibérich ó catalá. (1)

La teoría de Delgado reposa sobre las següents hipótesis:

- 1.ª Que tot lo monetatge catalá es posterior á la conquista romana.
- 2.ª Que la religió romana, quant lo temps de l' acunyació de las monedas, era la religió dels país.

(1) Delgado.—ob. cit. y lloch citat. T. I, pl. CLIII á CLV.

3.ª Y que la testa representada es invariablement la d' Hércules.

Los numismáticos Saulcy, Heiis (1) y Delgado atribuyen las más antiguas monedas catalanas á l' época de la segunda guerra púnica, es dir, quan los romanos posan per primera vegada los seus peus en Catalunya, dihent Delgado que los dits estrangers enseñarian á los pueblos la conveniencia de usar los metales amonedados para las transacciones comerciales. (2)

Aquest argument se destrueix per sí mateix. ¿Quina necessitat tenian los catalans de que los romanos y cartaginesos vinguessen á Catalunya á enseñarlos l' us de la moneda, 200 anys avans de Cristo, si com diu lo dit Delgado, las monedas d' Ampurias y Rhodas (Rosas) ab llegendas gregas son de 300 ó 400 anys avans de l' era vulgar? Es dir, que lo que no pogueren los grechs, que desarrollaren lo comers d' Ampurias, qu' era per ahont se feya tot lo comers de Catalunya durant doscents anys de pau y de transacciones comerciales, ¿ho pogueren fer los Romanos tan haviat arribaren amichs traidors á las nostras costas? ¿Quina lógica hi ha en tal rahonament? ¿Y pot aguantarse dita explicació quan veyém que havent arribat los Romanos en 205 a. de C. ja en 195, es dir 10 anys despues de la seva arribada se'n portan á carretadas lo diner á Roma, de modo que per ser aixó possible s' ha de suposar que arribar los Romanos y posarse á fer moneda los catalans á corre-cuyta siguié tot hu?

Concedimho, encara que la lógica s' enfadi per un moment; ¿mes, quina rahó hi ha per admetre que els Catalans acunyaren moneda del tipo que portaren los romanos, quan ne coneixian de sigles un de més antich, lo d' Ampurias y Rhodas, que tenia ja un valor ó carácter nacio-

(1) En Heiis posa l' acunyació de las monedas catalanas entre 259 avans de Cristo y 39 de a. de J. C. fetxa de la sumissió d' Espanya á Roma: *Description générale des monnaies antiques de l' Espagne, par Alois Heiis. - Première partie, pl. 7.*

(2) Delgado. — T. I, pl. LXXV.

nal, suposant que no correués altra moneda per Catalunya avans de la vinguda dels Romans? Y també, ¿per qué los Catalans havian d' acunyar moneda ab lo tipo d' Hércules, d' un Deu estrany per ells com á tal Hércules italiota, y cóm se pot aixó admetre, si quan s' hauria hagut de fer tal cambi, era precisament quan los catalans defensavan la patria contra la traydora conquista romana? Vensuts los catalans sofriren ab la lley del vencedor, la sèva religió, ¿mes quin poble ha pres may lo Deu dels seus enemichs, renegant del seu, en dias de lluytas y combats per l' independencia patria, aixó es, quan lo poble vencedor, junt ab la patria derriban l' altar del seu Deu?

Concedimho encara, y que per segona vegada s' enfadi la lògica; si lo tipo de las monedas ibéricas es lo tipo d' un deu invariablement, ¿per quína rahó cambia de líneas continuament, donantnos ara una imatge africana, ara semítica, etc.? Si nosaltres preném las monedas ampuritanas, ¿la deesa en ellas representada no conserva sempre lo que 'n dihém lo tipo grech, un cert ideal que convé quant se tracta de representar un ser superior, á un Deu? ¿Hi ha en las monedas d' Ampurias una sola testa que puga sofrir comparació ab la primera de Tarragona ó ab qualsevol de las cinch que havém reproduhit com mostra del crusament de rasses en Catalunya? Donchs si per Ampurias hi ha sempre un tipo ideal per la sèva deesa representada, ¿si la testa d' home de las monedas catalanas fos un deu, no resultaria lo mateix?

Nosaltres donchs deduhim del fet de que lo tipo de las monedas catalanas es característich de rasses y no un tipo ideal, que 'ls tipos catalans, son expressius de la rassa ó rasses que poblaren Catalunya en l' época de l' acunyació de las monedas, y aixó 'ns sembla indiscutible fins en lo cas d' admetres com cert que lo tipo representat es lo d' Hércules.

Tenim encara lo fet de que 'l nostre Hércules se presenti sempre afeitat, y dihém sempre, puig además dels dos tipos *barbatus* que havém donat, no 'n coneixém d'

altres, fora de dos exemplars, un de Elaies y un de Celsa, semblants al segon de Tarragona. Un poble que s'afaita es un poble adelantat ja en cultura, y aixís Cícero y altres escriptors llatins, per demostrar las maneras rudas, grosseras é incultas dels primers romans los deyan *barbatus*. Segons Plini l'afeitarse sigué cosa general á contar del any 300 a. de C. (1) y 'l deixarse una barba ordenada y tallada ab més ó menós art, una *bona barba*—*Barbatus bene*—sigué moda que s'introduhí en los últims temps de la república. Lo barbut de Tarragona y Elaies es un *barbatus bene*, lo de Játiva 'ns sembla simplement un *barbatus*.

Generalisada la moda, l'adoptarian los Catalans, y aquí tením com un sigle avans de la vinguda dels romans al menys, ja 's podian grabar monedas ab testas afeitadas.

Concluhím donchs de tot lo dit, y del fet extraordinari, de que may se dongui 'l cas de que lo nostre Hércules, segons Delgado, porti un sol dels simbols ab que se 'l caracteriza, la pell de lleó, la porra, etc., que 'ls tipos de las monedas ibéricas ó catalanas son altres tants tipos naturals, representatius de la gent que habitava en Catalunya quan la sèua acunyació.

Ja que coneixém la rassa y l'home, estudiém ara la llengua que parlava l'antich catalá.

(1) Plini.—Historia natural. VII, 59.

S. SANPERE Y MIQUEL.

(Seguirá.)

DISCURS

PRONUNCIAT PER FREDERICH MISTRAL

EN LAS

FESTAS DE MONTPELLER

DAMAS Y CAVALLERS:

Al nord de la ciutat de Nimes, darrera la Torre-Magna, allà dalt en la garriga hi há un barri ferestech nomenat Las Tres Fonts. Heus aquí, segons se diu, d'hont vé aquest nom.

A últims del sigle III, en temps del paganisme, un dia 'ls habitants de Nimes hi celebravan una gran festa en honor de Júpiter.

De sobte un home, un cristiá, anomenat Baudeli, s'obrí pas entre la gentada, y prenent la paraula ab lo front resplendent, anunciá ab veu alta la religió nova. Los pagans, plens d'esglay, l'aculliren udolant, se l'ensaren contra ell furiosos y 'l condemnen tot seguit á mort.

Empero 's diu que 'l cap del mártir, aixís que saltá baix la espasa del botxí, reboté tres cops per terra y als tres llocs hont tocá, hi brollaren tres fonts. Y Gregori de Tours afageix que va brotar un llorer sobre la tomba del sant; y qu' aquell arbre miraculós ha viscut més de mil anys, sempre vert, sempre hermós, renovantse per ell mateix; y tots los pelegrins

qu' anavan á Nimes cullían una fulla d' aquell llorer sagrat, se la posavan al barret y se la enduyan.

Pensant en lo pervenir de nostra rassa generosa, de nostra llengua assassinada, de nostra poesia que sempre reverdeix, m' apar, Damas y Cavallers, que sa historia té relacions misteriosas ab la de S. Baudeli, apóstol dels fills de Nimes y patró del Languedoch.

Quan la barbárie y las tenebras sortint de la Selva Negra s' haguéren estés pel mon llatí, l' ombra, ab sas fantásticas aparicions, va cubrir per alguns sigles la llum de las lletas y la civilisació. Semblava que la terra era un carner inmens hont no 's sentían més que 'l drinch del ferro y l' espantós glatir de la desgracia.

De sobte, en mitj de la fosca se sentí una veu fresca y clara cantant y tornant á cantar l' aubada que desperta; y totas las nacions oiren l' aubada de la Jove Provensa, sacudírense la son mortal y allavors vegéren que anava á apareixer la matina.

La Provensa cantava, lo Languedoch cantava, la Gascunya cantava, lo Llemosí, l' Auvernia, lo Daufinat, la Catalunya, tot lo Mitjdía cantava. Cantava la primavera, cantava la bellesa, lo bell viure, l' amor, lo dret, las grans causas, cantava la creuhada contra 'ls sarrahins, las batallas heróicas en que l' home valeros lluyta per sa pátria, per sa rahó y per sa fe; cantava 'l menyspreu de la forsa brutal y repartía entre 'ls reys sens cor lo cor del gran Blacas.

Aquest sigle dels grans trovadors, sigle de renovellament, de vigor, d' expansió, de cortesia, de gloria, y sobre tot, de independéncia, se pot dir qu' ha sigut lo gran sigle del Mitjdía.

¿Cóm, donchs, s' ennuvolá aquesta aubada esplendorosa com aquesta llum s' eclipsá y com s' aturá l' enlayrament de la nostra rassa al sol llevant de las nacionalitats?

La resposta, senyors, la dolorosa historia d' aquesta cayguda espantosa está escrita ab lletas de mort sobre las torrés abraçadas y 'ls castells esfondrats de Tolosa, Beziérs, Carcassona y Bellcayre.

Lo cap del Mitjdía, es á dir, los poetas, los homes de la llengua y de la idealisació; lo cap del Mitjdía caigué baix lo ferro y com vos he dit al parlar no fa gayre d' aquest mártir de Nimes, lo cap aná á rodolar sobre 'l sol románich y en las

tres encontradas hont aná á rebotre, Fransa, Italia y Espanya, ne sortíren tres fonts de renaixement poétich.

Preguntéu als francesos d' ahont prenguéren lo lirisme, la noble energia y las dolcesas de sa literatura sino en las melodiosas cansons, en los servantessis atrevits y en los cadenciosos versos dels trovadors.

Preguntéu als italians lo que pensava Dant y lo que deya Petrarca d' aquells grans trovadors que reconeixen com los seus mestres.

Y preguntéu als catalans, als castellans y als portugueses, sino son los trovadors los que, proscrius de sa terra y acullits per Espanya, en agraument los ensenyaren l' encant y tots los secrets de nostra poesia.

L' esclafament de nostra llengua, de nostre geni en tot son vigor, doná nova vida á las tres llenguas romanas vehinas.

Aytal com los jardiniers per donar més forsa als brots costers escapsan lo simal. Empero la brasa, quals espurnas cubreix lo sol del mitjdía, es tant ardorosa que res la pot apagar.

No era morta la martiritzada! y del munt de ruinas hont jeya un dia, com de la tomba de sant Baudeli, va sortir un llorer victoriós.

¡Oh llorer de Tolosa! ¡Oh llorer de Vaucluse! ¡Oh lloren sempre vert, que simbolisas gloria, llum y poesia: en terra del Mitjdía has nascut en tots los segles; sempre hi reposarás. ¡Oh llorer d' Apolo y dels poetas llorejats! ¡Oh símbol de triomf y d' immortalitat! Tú ets qui en Tolosa has dat vida á Clemencia Isaura! Tú ets qui glorificas en los versos de Petrarca la suprema hermosura de Laura de Avinyó! Tú ets qui fa cantar al fons de sa presó al provensal La Bellaudiére! Tú ets qui á la branca de Pere Goudelin vens á penjar las perlas y las joyas de la llengua Occitana! Tú ets qui feres esclatar la riallada al prior de Celleneuve! Tú ets qui escampares la gracia vearnesa en las esparsas de Despourins! Tú feres escriure ab llágrimas los espléndits poemas del gascó Jasmin y ets tú encara, tú, qui feres renaixer aquest expansiu moviment de independencia literaria que 's diu Felibrige!

Lo joyós Felibrige, Damas y Cavallers, ha obert avuy los seus Jochs Florals á Montpellier.

En las festas majors que la idea llatina reb de Montpellier va al devant lo Felibrige. En efecte, si algú pot vanagloriarse

d' estrenyer los llassos de totas las nacions germanas, son aquestos felibres que, drets al mitj de las set nacions germanas, procuran la resurrecció nacional; son aquestos felibres que buscant en la historia los nobles recorts que poden aixecar y unir los cors, van predicant per totas las pátrias y no tenen altra idea que constituir l' imperi del sol.

La tasca es difícil... mes avant!

Qui llengua té, diem, á Roma va.

Quan nostre Redemptor baixá del cel á la terra la llengua oficial, universal, obligatoria, era la llengua del César. La llengua era oficial, com la esclavitut. Pero Jesús, fill de Deu, volent que sos deixebles tinguessen á má l' instrument necessari pera deslliurar los pobles, feu per ells un miracle que ha contribuït, me sembla, tant com se pot dir humanament parlant, á nostra causa felibrenca.

Lo dia de Pentecostés los dotze pescadors estavan en una sala pregant á Deu. De sobte, lo terratremol d' una tempestat estremí la posada y sobre 'l front dels dotze apóstols se vejéren flamejar llenguas de foch y tots 'alhora inspirats per l' Esperit Sant comensáren á parlar diferentas llenguas y sortint d' aquella casa 's confonguéren ab la gentada y parlavan á cada hù en sa llengua... Y d' aquí partiren pera renovar lo mon.

ORIENTAL

AEMBLA l' hora de plegar; lo sol dona l' última llambregada á la terra, y com si tot ho trobés al seu lloch, recolza son cap més lluent qu' una bassina de barber, entre una munió de núvols vermellenchs, y acluca l' ull ab tot descans.

La fosca, creyent fora 'l seu rival, proba de sortir ab cautela sense deixarse veure massa, temerosa no li endressi un raig de llum á la vista que no acabi d' enllestirli la ceguera per tots los dias de sa vida. Fa una xafagor que s' hi podrian torrar atmetllas: lo riu, cremat d' aguantar sobre l' esquena los raigs del sol, y de tragarlos avall sempre, s' abaixa suaument y s' enfonza al soterrani; de resultas, la mare 's queda en sech mostrant los palets que arrodonian sos caires á la fresca, y aquell llit de sorra tan afalagat de l' aygua sembla un mar de llágrimas petrificadas.

Las anguilas y las truitas, olorant que lo riu se n' anava de *calo baixu*, ja fa temps que han desaparegut, y qui sap ara per quinas mars navegan. En va las canyas ajau-

hen sas fullas per fer pessigollas á l' aygua que 'ls hi refrescava las arrels, que l' aygua no passa, y somogudas pel vent xiulan y xiulan pero no beuhen. Los teixidors que, sense fer cap mal á ningú, s' entretenian fent giragonsas, ara no hi son y deuhen haver cambiat d' ofici, ó se la campan per altre cantó.

II

Sentat ab las camas encreuhadas sobre un'a catifa s' está cavilós y entristit á la porta del seu harém, lo Pachá Mohamet-Ben-Segú-el-Tanasi, xupant ab deixadesa la pipa ab un canó tant recargolat, que quan lo fum li va á la boca ja 's deu trovar cansat de fer marradas.

Tan motxo está y tan quiet, que pot ser s' ha quedat adormit de tristesa! La pipa se li apaga; las moscas que volavan per allí, ja se li acostan y no 'ls hi fa res, ell que ab un crit fa perdre 'l color als esclaus negres y d' una mirada glassa las sanchs dels eunuchs del seu serrall. Mes lo lleu brugit que produheix una fulla que lo vent rossega per terra 'l desperta y sobresalta:

—¡Qu' hi ha assí! esclama ab una veu més ronca que una tronada de Setembre, posant ma y trayent lo xafarot, avansant lo cap y llambregant ab ulls fers per tots indrets... Al cap d' una estona veyent que tot segueix en calma, aixuga 'l sabre passantlo per sota la xella, y 'l fica lentament á la beina com si no estés prou esbravat de fer desgracias.

—¿No es prou, diu com si 's fés reflexions á sí mateix, no es prou qu' un moro del meu crit y del meu valguer, tingui que passar las horas mortas vetllant nit y dia com un enfermer, perque no 'm conquistin la prendeta dels meus condols?... ¡Ay com pateixo, jo que no havia estat may malalt! ¡cóm m' atormenta y m' acaba aqueix frenesí de gelosía que 'm rosega las entranyas, y si se m' escampa per la persona ja podré dir que hi tancat de cop! ¡Oh rabia! Si sapigués quin es lo moro que me la ronda!...

que dich ara que ja tremolo y que 'ls meus ulls ho veuhen tot vermell com si 'l cel, la terra y l' aygua l' haguessin campida ab mangre!.. Ma Zulima per un altre... ¿Y jo viu y un cataclisme no esquerdaria 'l cel, y las montanyas no caurian ensorrantse de pavura, y los rius no s' enterbolirian ab tants bassals de sanch...? Alá! aconselleume si 'us plau perque no 'u fassa! Componguemho tots dos avans que la ira no se 'm desboqui y no vullgau veure com del cel, la terra, l' aygueta del mar y la bola del mon vos ne faig una truyta! Deixém que se la campin los que no hi tenen cap culpa; que visca tothom y jo també, perque ab lo meu desespero seria capás de clavar un clau de ganxo al cel y penjarmhi com un pernil... Fins me sembla que m' haze esbravat: me trobo més tranquil, sento com las sanchs perdan la bullida. Gracias, Alá; Deu vos ho pach.

Y lo brau Ben-Segú s' aixeca ab molta pena y escarrás, perque té una panxa com una cúpula, dona alguns passos pel jardí, pero com és tan curt y tan gruixut, y porta uns calсотets molt folgats, no se li veuhen gayre las camas y casi bè sembla que camini de genolls. Al passar per devant de las finestras del harém, las odaliscas que s' están voluptuosament ajegudas sobre ricas otomanas de vellut, rodejadas d' esclavas que las ventan ab vanos fets de plomas de pavo real y gallinas de la India, totas s' alsan y corrent vers las finestras, l' una 'l crida fentli posturas, altra 'l saluda ab amorós llanguiment dihentli, adeu ros, que no m' estimas que 'm fas lo serio? Un' altra abocantse li crida, que 'n tens de canyella en lo cos y de sal de Madrid! Ansia, carbassa dolsa, solet bort, noy de sucre, que 'ts més garbós qu' una baldufa; vina, reyetó que 't vull fer una barriscada de postures que t' entenderán com una esponja. Y 'l moro, ab una cara molt farrenya, se las escolta com si li diguessen Lluçia y á mesura que va passant totas li tiran uns requiebros qu' en altres terrenos ja hagueran disolt un home lo mateix que si fos un bolado.

Quan arriba al extrém del jardí, s'atura devant d'una finestra coberta de gelosías, puja dalt d'un tamburet, allarga 'l bras, y ab los nusos dels dits truca molt suau-ment. La gelosía s'obra, y, válgam Deu, quína hermosura apareix! Qué valen per compararla lo sol y las estrellas, y 'ls topacis y las pedras brilladoras si aquella cara pareix feta ab blancor de núvols y matisat de flors! Sos ulls resplandeixen inundantse á sí mateixos en una claror suau que crema sense ofendre; de sa boca, pintada com las rosellas, parlemne poch, que si allí hi naixen los petons, de tan dolços y olorosos deuen donar bascas de delicia y frisansas de desitj!... Vesteix ab elegant desgayre preuhada roba de sedas finas ab fils d'or, que se li aplaca deixant endevinar sas formas; son coll desnú, de contorns plens y suavíssims, lo voltan enfiladas de glassadas perlas que reposan voluptuosas sobre 'l seu pit...

—Senyor, per qué veniu sempre á torbar lo meu repós? li diu Zulima deixantse anar lo vel.

—Bo, ja torném á fer las sombras! murmura Ben-Segú. ¿Per qué 't recatas l' hermosura! per qué aixins que vinch tiras teló y 't quedas á las foscas, com si m'esperessis per jugar á puput?... Si son desprecis, no sé com los aguanto, y si ho fas per la voluntat que 'm portas, no sigas vergonyosa, que ja 'm cansa y fastigueija aquesta lley d'afició.

—Deixaume ab ma tristesa, no parleu d'amor que no vos escau, aneusen, Ben-Segú, que Ala vos remedihi?

—Que me 'n vaja!... Zulima, Zulima, callo perque al sentirte m'agafa una torsó y 'm puja un enceniment que si se m'esbrava hi haurá desgracias y malalties... ¡Que 't pensas que despatxas al Samaire!...

—No crideu tant, senyor, que 'm feu mal de capet y potser me vindrá un trevall.

—¡Un trevall!... Corrent, un altre dia 'm posaré un dit de guant á la llenga per parlarte ab més finesa... Mes, Zulima, que no veus com me decandeixo y com m'aprimo!... Tot me cau y 'm ve baldé, y per més angunia m'

hi tingut de posar elástichs com los cristians, per no anar tot lo dia ab las calsas al garró. ¡Ay! si las altras 'u olo-
ran, cóm perdo lo crédito y 'm quedo en vaga!... Si sapi-
guessis cóm m' estiman!... Si haguesses sentit ara mateix
los requiebros que 'm tiravan! Totas han sortit á las fi-
nestras y m' han fet las caricias més rexinxoladas: l' una
'm feya l' ullet volent dir... qué 'n vals de moneda... Un'
altra, suspirant ab llanguiment, me deya: ¡Vina que m'
apitxoro!... La d' enllá 'm tirava grapadets de petons y no
'm tocava may!... y al últim, veyentme tan surrut y tan
saturno, totas s' han posat á plorar xisclant y barallantse
las unas ab las altras, ab uns crits y una guineya, qu' ara
alló sembla un mercat de cotorras. ¡Qué més? Si d' ensá
que 'l meu cor te té á dispesa, ni dino, ni bereno, ni sopo,
perdo la gana y las carns se m' enmatxucan...

Zulima, mira 'l que fas y 'l perjudici que 'm carregas,
que si jo acluco l' ull, ja podrás ben dir que se t' ha aca-
bat la bona vida!...

—Senyor, avuy encara no he fet mitjdiada... que no
vos vindria bè anar á donar un vol, y tornar la setmana
entrant ó la de més enllá?...

—¡Encara com no m' atrassas á uns quants dias passat
may més!... Zulima, mira que d' un moro de la meva et-
xura ningú se 'n riu... Y encara que quan la dono per es-
timar estimo massa, perque fins la salut me 'n val de me-
nos, si las enfilo per aburrir y revenjarme, escruixeixte,
Zulima, perque tinch cops de boig y fan feredat las me-
vas bravesas.

Me 'n vaig per obeirte: anyóram forsa y pensa ab lo
teu mòro; y no dormis tant, que fa pobre... Adeu, Zuli-
meta, nespra del meu amor; estóbat; y pensa que 'l tre-
mendo Ben-Segú-el-Tanasi pensant ab tu té un carrega-
ment de tristesa que ja no 'm cap al lloch. Y si no fos
perque ab la panxa que tinch rodolaria com una bola,
aquí mateix me deixava anar rendit d' estimació. Y 'l
moro desde 'l tamburet allarga la cama cercant ab lo peu
lo pla terreno que no troba, y al últim salta deixantse
anar ab gran sotrach.

III

Passaren dias y setmanas. Ben-Segú sempre al peu de la gelosía, unas voltas vetllava despert y altres boy dormint. La finestra restava tancada sempre; en va ell suspirava cridant á sa odalisca ab los noms nies polits, ó alterat per la rabia 's desfeya en tremendas amenassas; ningú responia á las sevas amoretas com tampoch ningú feya cabal dels seus renechs.

Una nit, nit infausta; tothom dormia en lo serrall; la fosca era mes atapahida que 'l vellut; lo silenci pahorós. Ben-Segú s' estava al peu de la finestra embolicat ab la marlota y cobert ab lo caperrutxo somiant que vetllava. De tant en tant voltava lo jardí una patrulla de moros boy descalsos, però armats fins á las dents, precedits dels timbalers que ab sos tabals de suro redoblavan sense fer brugit. Tothom estava alerta, y Zulima ben guardada. De sopte, y sens que may ningú pugués imaginar com, penetra en lo serrall una turba de moros cabalcant en jeperuts camells. Lo tremendo Ben-Segú es amarrat á una palmera y al veure que li roban lo seu tresor udola espaternegant y fent esforços que pareix que va á arrancar l' arbre de soca y arrel però que realment no mes fa que bellugar-lo brandant graciosament los seus desmays fent caure 'ls dátils mes madurs.

—Veniu assí gent malvada y ordinaria; moros bretols y deshonorats...! atanseuse no mes, que vos vuy menjar ab la vista; veniu que vos faré la mala partida y aquí mateix vos aparío la sepultura. Que surti lo felló qu' us paga que'l vull fer malbé de dins... Y al sentir aixó un moro que deuría ser lo capatás s' avansa vers El-Tanasi y li diu: Ben-Segú no feu escandol que hi ha malalts; calléu de grat, ó sinó vos faig lligar dos panillos á la boca á estil d' esquilador y vos podréu esbravar fent llengotas.

Ira de Alá! respon Ben-Segú ab veu enrogullada, porque l' amargota ja li puja al coll. Ets tú qui m' amenassa?

So jo que de part de Abdalissias vinch á pendros sa estimada.—Volste jugar que m' he tornat sort!... Tu ets? fuig d' aquí que hi ha perill!... ¿T' estás al meu davant y encara respiras y no t' hi calat foch d' una mirada? Crida assistencia que 't vull espatllar la salut... Mes ay! que aquest arbre 'm fa nosa no 'm deixa feynejar y sembla que se m' arrelí á las costellas; ay que la rabia 'm devora y s' hem menja la sustancia... Y 'l pobre Ben-Segú bregant com un posseit, pert la fortalesa, clou 'ls ulls, tors lo cap, fa un badall espantós y 's queda enrampat com un difunt.

IV

Passá molt temps sense que ningú pogués esbrinar qu' havia estat d' éll; feya molts dias que s' estava al cim de la palmera aguantantse ab las camas entortolligadas á la soca, y guaytant per tots indrets si descobria l' amagatall de sa Zulima; y venía la nit y allí dormía; sortía 'l sol y allí 's llevava; al comensar l' estiu passaren ab sas parellas los oronells enamorats fugint á climas mes suaus, y allí 'l vejeren; al vindre l' ivern tornaren de llunyas terras seguits dels seus petits y allí 'l trovaren encara guaytant sempre ab los punys arrambats á l' ull fentlos servir com d' ullera de llarga vista mirant molt y no veyent res. Al últim, quan á la vora de la boca ja no hi tingué cap dátil madú la necessitat li va fer allargar lo coll per poguerse acostar als verts, y tant s' hi va engrescar, y tan bell tip s' en va fer, que tot madurantli allí dintre li resolgueren tal cargoladissa de budells que l' infelís no trová remey mes assegurat que deixarse anar de la palmera y reventar d' un cop, morint á la fí mes de llaminer que d' enamorat al peu mateix de l' atalaya de sa dissort.

EMILI VILANOVA.

Maig 5 de 1878.

LO CANT DEL LLATÍ

MENTRES NOS QUEDA DINS LA MEMORIA
L'imatge viva del temps passat,
Mentres nos lligue la nostra historia
Ab llas fortíssim de germandat;

Serem llatins,

Llatins á fora, llatins á dins,

Sempre llatins.

Mentres ressona per nostres platges
Del mar de Roma l' etern udol,
Y 'l mestral infle ses amples ratjes,
Y 'ns petoneje la llum del sol;

Serem llatins,

Llatins á fora, llatins á dins,

Sempre llatins.

Mentres les seques omplen les eres,
Y 'ls ceps engrexen nostres cellers,
Y cad' any lleven les oliveres,
Y reverdescan nostres llorers;

Serem llatins,

Llatins á fora, llatins á dins,

Sempre llatins.

Mentres nos quede la llar dels avis
Y aprop l' esglesia d' estil antich,

Y la llatina parla en los llabis,
 Y á fora casa ni un enemich;
 Serèm llatins,
 Llatins á fora, llatins á dins,
 Sempre llatins.

Mentres perillen d' una destrossa
 Les nostres dones en desconsol,
 Los nostres pares dintre la fossa,
 Los fillets nostres dintre 'l bressol;
 Serèm llatins,
 Llatins á fora, llatins á dins,
 Sempre llatins.

Mentres nòs queden sis pams de terra,
 Y un' arma vella per guerrejar,
 Y un pit contrari pel nostre ferre,
 Y un fil de vida per respirar;
 Serèm llatins,
 • Llatins á fora, llatins á dins,
 Sempre llatins.

FRANCESCH MATHEU.

LA NUVIA. ⁽¹⁾

Hermòs era en tal hora 'l món.
(A. de Bofarull.)

I.

No n' haveu vist de alegria
Com la que avuy hi ha al Mas Gran.
¡Té rahó, si á la Daldeta
Casan demá al clarejar!
Ja la ha ben treta la rifa
Qui se la emporta del mas,
Que ha triat la mes xamosa
De las flors de aquesta vall.
Sos ulls negres com dos moras
¡A quants han fet sospirar!
Anant als aplechs ne duya
de galans un rossegall.
Si es per bella la primera
També ho es per sa bondat,
Y 's parla de sa modestia
Fins tres horas al voltant.
Com tants l' han galantejada,
A la fi d' un ne feu cas;
Que encara que es recatada
Té cor y ha fet disset anys.

1 Obtingué menció honorífica en los Jochs Florals de 1876.

Sos pares, que no 's defugen
 De un partit acomodat,
 Contents al galan aceptan,
 Que 's hereu dels principals;
 Y després del prometatje
 Y de tirá 'ls trona avall,
 Y de firmar los capítols
 Que entre 'ls sogres s' han tractat,
 Demá 's casa la Daldeta
 Ab l' hereu que té 'l casal
 Allá dalt, prop de la ralla,
 Entre ubagas y vérts prats.

Veuse aquí 'l perque del tráfech
 Y moviment que hi ha al mas;
 Que ab parents y amichs del poble
 Lo promés arrivará,
 y convé que dir no 's puga
 Que no 'ls reben pas com cal,
 Que 'ls del Mas Gran, quant es hora,
 La plata saben gastar.

Los mossos y las criadas
 No s' hi entenen de treball;
 L' hereuhet y la padrina
 Van sovint als finestrals,
 Que impacients esperan veurer
 Quant sobre mulas montats
 Lo nuvi y sa comitiva
 Lo serrat traspasarán;
 Y mentres l' amo dona ordres
 Pensatiu y capficat,
 Va estufada la mestressa,
 Que de contenta no hi cap.
 ¡Quin goig es per una mare
 Trobar hereu per la gran!

Emportantsen la Daldeta
 Dins la cambra s' han tancat
 Que avans que 'ls parents arriuen
 Las robas han de apariar,
 Y certs consells deu donarli
 Ja que de casa se 'n vá;
 Perque sápia com portarse
 Quant li falte 'l seu costat;
 Y mentres en duas caixas
 Las robas hi van plegant
 Y dessobre de la blanca

Posan los vestits nuvials,
 Y mentres que li desplega
 La caputxa per' demá
 Y li proba las tumbagas
 Y 'ls mangots encivellats,
 ¡Si n' hi diu, la bona mare,
 De cosas que ella no sab!
 Bé que si ha de tenir sogres
 May los consells son bastants.

Ab aixó l' hora 'ls hi passa,
 Que estant bé may se fa tart,
 Fins que al arriivar lo nuvi.
 Hi baixan escala avall
 Per rebrerlo cap á l' era.
 Hont surten tots los del mas;
 Y 'l pare de la Daldeta,
 Que poch á poch va baixant,
 Abstret y anguniós mormola
 Quant ningú 'l pot escoltar:
 «Content n' estich; col·locada
 «Com may pensava estará;
 «Mes que tant lluny se la emporten.
 «Aixó no 'm quep pas al cap.
 «Los vespres, á hora del reso,
 «Hi veuré un vuit á la llar!
 «Aquesta es la creu dels pares:
 «Bonás fillas vaig criant,
 «Perque quant mes las estimo
 «Se las emporte un estrany.»

II

Quant tornan de casament
 N' aixecan molta gatzara;
 De parents y convidats
 ¡Si n' es de plena là sala!
 Dels pares del nuvi á qui honra
 Llarga cabellera blanca,
 En las francas fesomías
 Lo mes viu goig s' hi retrata;
 Que al hereu de aquí endevant
 Veurán posat y hom de casa;
 Unit ab qui es de bellesa
 y virtut joia preuhada;

Y quant lo sogre 'l gambeto
 Se trau per desassuarse
 Y la núvia carinyosa
 Li pren ab sas mans nevadas,
 Lo bon sogre li sonriu
 Quasi saltantli dos llágrimas,
 Ovirant per tots la dicha
 Que 'ls espera allá á montanya.

Aixís que pujá l' hereu
 Lo volta la fadrinalla
 Y de tots la enhorabona
 Reb ab fortas encaixadas;
 Y com tenen prou bon temps
 Y de seny no 'n tenen gayre,
 Li tiran certas brometas
 Ab que esclatan grans riallas;
 Mes com ell se 'n desenten,
 Y mentres rioler se aparta
 Magolant sa barretina
 A la núvia estufat guayta,
 Quant se 'n vá de la rodona
 Y no pot sentí 'l que 's parla,
 Baixet, un dels mes alegres
 Al que té al costat esclama:

«¿Qui haguera dit que oblidés
 «A aquella altra que tant l' ayma?
 «¿Mentre ella 's consum d' amor
 «Ell esfulla sa esperansa!»

En descárrech del hereu
 Cal dir que al cor no se 'l mana,
 Y que no es estrany que estime
 Tresor que á tants captivava;
 Que es la Daldeta la nina
 Mes gentil de la contrada,
 Poncella de cast amor,
 Ramell de totas las gracias.
 Quant l' abrich reb del seu sogre
 Se 'n du totas las miradas,
 Y al sonriurer al vellet
 A tots los parents encanta.
 Fresca y hermosa assutzena
 Sa cara apar de tan blanca,
 Y per encís Deu li ha dat
 Un clotet en cada galta.
 Com encesa cirereta

Sos menuts llavis ressaltan,
Y 'l pler que escuma en son cor
Va escampant ab sa mirada.
Los collarets, ¡com li escauhen
Y las llargas arrecadas!
¡Com rumbeja, bellugosa,
La falda de seda blava
Y 'l mocadó ab antiqüelas
Y la caputxeta blanca!

Mentre 'ls convidats esperan
La hora de sentarse á taula
Los barrets y 'ls abrigalls
Y las caputxas se trauchen,
Y per fer temps se entretenen
En conversa alegre y franca:
Los jayos parlant del temps,
Dels gorets y de la anyada;
Lo jovent dels seus festeigs,
Dels aplechs y las fontadas,
Fenthi correr l' estisora,
Que en tal cas, may tela 'ls manca,
Y las gentils donzelletas,
Rioleras y enjugassadas
Escoltant lo que 'ls minyons
Contan ab molta gatzara,
Y fentse las desentesas
Si sa modestia ho reclama,
Mes trucants' com qui no hi toca
Los colzos unas ab otras,
Fins lo pare de la núvia,
Que riu molt pocas vegadas,
Alegre está, assaborint
Lo pler que vessa en la casa.
L' avia sembla menos vella
Y no sap lo que li passa;
Y la mestressa que en tot
Vol estar, aqueferada,
De la sala va á la cuyna
Y de la cuyna á la sala.

Com lo nuvi, embadalit,
Sols ab la Daldeta parla,
Y ab ella va si se aixeca
Com si seguís sas petjadas,
Y á la orella li enrahona,
Y algú enten certas paraulas

¡Figureus quin avalot
 N' aixeca la fadrinalla!
 A la nuvia li ha sortit
 Una rosa á cada galta;
 Y sa mare, rihent del gendre
 Y agafantlo per la espatlla,
 Del dia en que 's va casar
 Una llarga estona parla,
 Del seu Joseph, y la festa.
 Y recorts que encar' li racan.

En aixó 'l senyor rector
 Tot bufant puja la escala
 Y al poble toca 'l mitj dia
 Y 'l dinar posan á taula;
 Y mentres que 'ls convidats
 Al menjador contents passen
 Y 'ls nuvis acostadets
 Van ab las mans agafadas,
 Baixet, l' amich del hereu,
 Al que té al costat esclama:
 «¿Qui haguera dit que oblidés
 «A aquella altra que tant l' ayma?
 «¡Mentre ella 's consum de amor
 «Ell esfulla sa esperansa!»

III.

Los del mas tots se sorollan
 A trench d' alba l' endemá,
 Que per arriuar los nuvis
 Al cim del poblet ahont van
 Han de fer llarga jornada
 Y cal bé matinejar.
 Son frescas y encisadoras
 Las matinadas de maig,
 Y aquella se alsa serena
 Rumbejant tots sos encants.
 ¡Quant placévola la troba
 Al sortí' 'l sol de la mar
 Lo festiu corteig dels nuvis,
 Tots sobre mulas montats,
 Lluint las robas dels diumenjes
 Y rihent y conversant!
 ¡Qué bé 'ls hi passen las horas

Cadascú ab los seus coblat!
 Vá devant la jovenalla;
 De bons pamets, ¡si n' hi ha!
 Los vells quedan mes enrera
 Deixant las mulas al pas,
 Ben separats dels dos nuvis,
 Que entre mitj, tots solets van,
 Puig no diu en vá lo adagi
L' oñzé no destorbarás.

Tan hermosa matinada
 La Daideta no ha vist may
 Y diu que tot quant la volta
 Mes la convida á estimar.
 Lo mormull que 'l torrent alsa
 Li du dolsos afalachs;
 Lo ventijol que la besa
 La fá sovint sospirar.
 Ab l' héreu poch se enrahonan.
 Mes sos ulls ja 's van parlant
 Que sens paraulas se entenen
 Dos nuvis enamorats.

Quant ella ha perdut de vista
 Al lluny, entre 'ls alzinars,
 Mitj confosa entre la boyra
 La caseta hont se ha criat,
 N' ha sentit una racansa
 Que tantóst la feu plorar;
 Mes alló es un lleuger núvol
 Que 'l sol fon ab un instant,
 Puig ben prompte á dalt la serra
 Un poble 'n veu clapejar,
 Y prop d' ell, voltat d' ubagas,
 Cimbellants'hi un gran casal
 Que son espós li assenyala
 Fentli 'l cor esbategar.
 De pensaments, ¡si n' hi fugen
 Vers allá volatejant,
 Falaguers y joguillosos
 Com papallonets daurats!

Poch ans de arriuar al poble
 Gran gentiu s' está esperant,
 Y de lluny las barretinas
 Que 's veuhen belluguejar
 Semblan un camp de rosellas
 Que bressa l' oreig suau.

Son farrenys minyons del poble
 Que als nuvis esperan ja,
 Tots ells armats de escopetas
 Y enjoyats tots ab son ram
 Que ofereixen á la núvia
 Mentres *viscas* li van dant;
 Y al só del tirs la galejan
 Y en filera als seus costats
 Turó amunt van cap al poble,
 Donantli escolta al entrar.

Ab los crits que 'l corteig alsa
 Se confon lo so vibrant
 De una campana, que á un altra
 També té de galejar.

Que al vehí convent de monjas
 Una novicia hi ha entrat.

Y mentres se obra á la núvia

La porta del nou casal,

Son pare en mitj del bullici

Mormola tot capficat:

«Content n' estich; col-locada

«Com may pensava estará;

«Mes... que tan lluny se la emporten...»

«Aixó no 'm quep pas al cap.»

Y al pujar l' hereu la escala

Dant á sa esposa la má,

Un amich que 'ls vá al derrera

Se 'l mira y diu suspirant:

«Qui haguera dit que oblidés

«A la que tant l' ha estimat?»

«Ni 'l ressó d' eixa campana

«De sa ventura 'l distrau!

«Ni un pensament per la trista

«Que avuy se tanca tindrà,

«Mentres tal volta ella prega

Per qui 'l cor li ha trossejat!»

Y la núvia, que en sa ditxa

Ignora 'l que son pesars,

Ni suspita que per ella

Un ángel está plorant.

JUAN B. FERRER.

BIBLIOGRAFIA

Si fossem aficionats al contrast, ¡quin un de mes bonich podriam retreuren entre dos volums que tenim al davant, comprensius dels treballs premiats en dos diferents certámens, de principis del segle xvii l' un y del 1876 l' altre! Pintan meravellósament las duas épocas. L' últim lo celebrá la ciutat de Vich ab motiu de la inauguració del ferro-carril; lo primer la de Gerona ab lo de la canonisació de S. Ignasi de Loyola, y S. Francesch Xavier, y Beatificació de S. Lluís Gonzaga.

Aquella simbolisa 'ls nostres temps ab sa febra de prosperitat, ab sos avansaments científichs, ab sa tendència á dur per tots los ámbits del mon la civilisació y la cultura. Si se 'ns permet una figura retórica que 's trovaria com de familia entre las que esmaltan las poesías premiadas á Gerona, direm que representa l' incendi d' un dels costats que del mon vell se conservavan sencers en la nostra patria, y ab son incendi sa ruina, y ab sa ruina son renovellament en la idea moderna.

De la altra sols direm que encaixa perfectament en son segle. ¡Llástima que entre las solemnitats ab que 's celebrá no hi figurés un auto de fe hont se torressen uns quants judaisants relapses!

Si volem resoldre 'l contrast en síntesis, un y altre dels dos certámens nos provan que la afició á las lluytas literarias es antigua á Catalunya y que en aquest punt som avuy los de sempre.

Tornem al contrast: ¿que val mes; fer tres sants ó fer un ferro-carril?

Si 'ns atenim al sol punt de vista literari, com devem, y fem abstracció d' épocas, val mes que 's fasse un carril que no pas tres sants, ja que literariament, lo certámen celebrat á Gerona 'l 1622 no té ni punts de contacte ab lo que Vich celebrá 'l 1876.

Fins en una altra cosa 's nota 'l carácter que hem fet observar

com distintiu del últim. Ja no es exclusivament poètic: lo volum en que 's publican las composicions premiadas está ocupat en mes d' una meytat per una memoria sobre 'l cultiu alternat ab aplicació á la comarca vigatana. Absolutament incompetents en aquesta materia, 'ns abstindrem de formular lo mes petit judici, deferint del tot á la opinió del Jurat manifestada en la memoria del Secretari D. Joaquim de Espona. Lo restant de la publicació l' ocupan los documents oficials del certámen, poesías catalanas dels Srs. Masferrer, Ubach, Matheu, Riera y Bertran, Viza, Amer y Bassègoda, y castellanas de D. Mariá Genís y de D. Manel Mata y Maneja. ¿Es necessari assegurar que brillan en totas las poesías enunciadas qualitats rellevantíssimas de forma y d' inspiració? Los noms de sos autors son ja clássichs en los certámens catalans, y despres d' haver passat pel garbell de la crítica de tots los crítichs catalans que han sigut jurats, es de sobras que vinguem nosaltres á dirhi una paraula mes. També á D. Manel Mata y Maneja autor d' una poesia castellana titulada *La Poesía y los poetas* lo coneixen aquells dels nostres lectors que hajan llegit tots los articles bibliografichs insertats en aquesta revista; y despres de lo que allí diguerem respecte á *La Gruta de los encantados* no trovarán estrany que respecte á *La Poesía y los poetas* concretem lo nostre judici en una frase; es una orgía poética. Es lo género lirich den Zorrilla dut á la exageració y desempenyat ab mes soltura, ab mes abundancia si cap, que 'l mateix mestre. Llegir *La poesía y los poetas* aturdeix y mareja. ¿No es sensible que tantas facultats com hi ha allá dintre mal gastadas no s' apliquen á altra mena de géneros literaris mes sobris y mes comeditos y en que 'l bon gust hi tingúes mes part?

Es una prova elocuentíssima de que encara no s' han estingit del tot en la literatura castellana las trassas del culteranisme que vingué en lo segle xvii y bona part del xviii á enmatzinar los manantials de la poesia en la nostra patria y que portá com á fruyt natural la insulsa literatura neo-clássica de ultims del xviii y primerías del xix.

La idea del culteranisme 'ns torna á la materia del present article, perque las composicions presentadas y las premiadas á Gerona l' any 1622 ne duhen la marca. Deixem parlar al Sr. Grahit, son editor; ell, que ha tingut la paciència de llegirlas y de copiarlas y que está ben imosat de la materia, nos dirá lo que 'n pensa, estalviantnos la feyna de emplear paraulas propias.

«Lo renaixement, diu ell, havia trencat las fredas reglas de la poesia de la Edat mitjana, donant lloch al estudi é imitació dels clássichs antichs y obrint nous horisonts á la ilustració y al talent; pero aixó que en son principi fou una gran ventatja per al progrés literari, arrivá á produhir cert servilisme y falta de espontaneitat que trascendí lentament fins á la poesia religiosa. produhint una

barreja repugnant d'idees y de conceptes pagans y cristians, que durant molt de temps feren perdre la veritable poesia religiosa y 'l bon gust.

«En aquest estat de coses fou quan se celebrá lo certámen de Gerona de que 'ns ocupem. sense que per altra part sos iniciadors procurassen estimular al geni ni á la inspiració, puig lluny de proposar temas grans y lliures, fixaren lo metro, la idea y fins la estensió, y no satisfets encara, arrivaren per alguns dels temas á senyalar la poesia d'algun autor de nota perque sérvís de modelo y de patró. Ab semblants barreras y entrebanchs devia naturalment resultar com resultá, un conjunt poch agradable.

«No 's crega ab tot, que 'l Certámen de Gerona sia despreciable. Entre las poesias premiadas y admesas n' hi ha que contenen conceptes molt regulars, demostrant moltes d'ellas que si no 's desplegava la imaginació vigorosa del autor era perque se sentia abrumada per la multitud de trabas que pesavan sobre d'ella. Per altra part te 'l Certámen un interés históric molt recomanable, no tan sols per aquesta ciutat, sino tambe per la literatura espanyola en general, reunint la particularitat de diferenciarse en molts detalls dels demes certámens, fins al punt de que pot molt ben afirmarse que es un dels mes rics en quant á la qualitat dels premis y nombre de temas, aixís com un dels mes variats en quant als incidents ab que fou celebrat.»

Ab tots sos pormenors se detallen uns y altres en la estensa Introducció que en cap de la edició del certámen publica 'l Sr. Grahit, de la qual hem traduhit las ratllas que precedeixen. Escrita en vista d'una Relació de las festas de canonisació escrita pel P. Ruiz, jesuita, obra raríssima contemporánea, de la qual ha extret tambe las poesias y antecedents del certámen, las noticias que dona poden reputarse completament auténticas: com á tals retratan de una manera acabada las costums que podriam dir suntuarias d'aquells temps, lo qual fa de la introducció indicada un treball curiosíssim y que mereix ser llegit.

D'aquest llibre al estudi históric-critich sobre 'l Teatre catalá publicat per lo jove escriptor catalá D. Joan Maluquer Viladot la tranzició no es tant violenta com sembla á primera vista, perque alguna de las festas celebradas per lo Colegi de Jesuitas de Gerona l'any 1622 y minuciosament descritas en la Introducció á que duhem feta referencia, tindria tal vegada un lloch oportú entre 'ls que podriam anomenar *síntomas* de la dramática en la antigua Catalunya retrats pel Sr. Maluquer en la primera part de son estudi y per tots los qui fins al present s' han dedicat á esclarir los orígens del nostre teatre.

Encara avuy, respecte al nostre teatre antich, estem en lo que 'n deya l'any 61 en la Revista de Catalunya D. Manel Milá, sense que

las indagacions fetas pels optants al premi ofert per l' Ateneo als Jochs Florals hajan vingut á portar un fil mes de llum. Y es sensible, perque nosaltres no 'ns sabem avenir á que una terra hont la literatura arrivá á un grau tant alt d' esplendor en los secles medis y que confronta ab una altra com la castellana hont lo teatre te un passat tan gloriós, no tinga mes literatura dramática que la que fins ara hem vist anunciada per los nostres erudits. Será tant aventurat com se vulga: però 'ns sembla que hi ha d' haver bona cosa mes pels arxius de Catalunya. Tant de bó que sia fundada la nostra presunció y que hi haje qui duga endavant las pesquisas. Los autors de las Memorias distingidas en los Jochs Florals tenen la obligació moral de prosseguirlas y fins mes facilitat que ningú, perque tenen ja á la ma 'l fil que 'ls oriente.

Además del passat del teatre catalá estampa 'l Sr. Maluquer en son opúscul algunas discretas consideracions sobre son present y sobre son futur, portant una pedreta mes al edifici de la crítica catalana.

J. SARDÀ

TEATRES

«UNA ORGA DE GATS».—COMEDIA EN DOS ACTES D'
EN JOAQUIM RIERA Y BERTRAN ESTRENADA LA NIT DEL 6 DEL
PRESENT MES.

PER apreciar ben bé lo mérit d' aquesta producció cal coneixer «Les gens nerveux» comedia en tres actes. T. H. Barriere y V. Sardou. Sols coneixent aquesta obra y habent intentat traduir ó fer arretglos del teatre estranger pot un comprendre las dificultats qu' ha degut véncer en Joaquim Riera pera poder sortir ab éxit del arretglo d' aquella obra.

Qui llegexi «Les gens nerveux» veurá un cuadro completament francés y qui assistexi á la representació de «Una orga de gats» no podrá negar que el cuadro es catalá, sens accent ni rasgo de estrangera terra. Podrá tal volta trovar á menos certa manera de fer, cert patró á qu' están acostumats públich y autors de nostre teatre fins un punt qu' es casi amanerament; pero ningú podrá ab justicia tatarlo de defecte literari.

«Una orga de gats» no té cuadros d' efecte ni situacions melodramáticas que puguin exaltar á un públich de galliner, ni té tampoch personatges caricaturescos, si descartém lo insignificant paper del notari. Tot lo element cómich de que s' ha valgut l' autor estriba en las extravagancias de carácter á que están condemnadas las personas extremadament nervosas y en lo conjunt que presenta una colecció de gent atacada d' aquest mal, en contrast ab un géni sempre alegre que 'ls coneix á tots y de tots se riu obligantlos ab sas manyas á fer lo qu' ell se proposa mal que 'ls hi pesi.

Escrita ab una prosa lleugera y neta de epígramas indecents, ofereix un dialech fácil y decorós, sembrat de xistes de bona lley, re-

sentintse tan sols en alguns trossos de massa abundancia de *quids pro quos* sobre tot en las escenas en que intervé la senyora Lluçia.

No 'ns ocuparem del fondo de la obra ni del modo de desenrotllar y deslligar sa trama, perque las qualitats, y defectes que en açó podriam trobar nos conduirían á la crítica del original que En Riera en est punt ha seguit, y també perquè no crèyém que nostre poeta hagi tingut la pretensió de presentar son trevall com trevall dramátich de una importancia que reclami en La Renaixensa un exámen llarch y detingut de totas sas parts y condicions. Tots sabem lo pensament que domina al autor que escriu comedietas per un teatre d'estiu: entretenir y divertir al públich.

Quan açò 's logra com ho ha lograt l' autor de «Una orga de gats» sens apelar á efectes de mal gust, escenas rebuscadas, ni personatges de pueril caricatura, lo crítich no deu, segons nostre modo de pensar, exigir més.

Per aquesta rahó aquí acabariam, pero desitjém encare afegir algunas ratllas no siga sino per alentar á nostres escriptors dramátichs á adoptar la prosa de quant en quant y sobre tot per la comedia de costums. Tots sabem l' éxit ab que la emplean los escriptors francesos y la ventatja que ofereix per desterrar los lirismes y declamacions insustancials que tan impropies son del teatre ahont se 'ns pinta á nosaltres mateixos ab nostres vicis y defectes.

La direcció ha sigut com deu esperarse sempre d' En Fontova, lo qual ha dat una prova més de son reconegut talent no desdenyant fer lo paper mes insignificant de l' obra. La representació esmerada y cada dia mes justa distingintse particularment alguns dels artistes en la admirable interpretació dels tipos que 'ls hi han sigut confiats.

REMITIT

Sr. Director de LA RENAIXENSA:

Li agraahiré que fassi pública la sègüent comunicació.

SR. D. FRANCESCH PELAY BRIZ

President del certámen «L' Aranya.»

Molt Senyor meu y amich: Obligat com estich á precisar á mos dignes companys de Jurat los motius que m' han impulsat á separarmen, tinch lo gust de dirigirli la present pera que al servirse vosté donarlosen compte tinga caracter oficial la dimisió qu' estench, resolt com estich á ferla pública pera coneixement dels autors qu' han concorregut al Certámen obert per la *Societat V' Aranya*.

1er. Jo crech qu' entran en concurs totas las composicions atmesas, y publicadas com á tals, en los periódichs; y en aquest cas no deu excluirsen cap de las 212 rebudas: no essent aixís, deurian deixarse á part y no *numerarse* las que 'l Jurat no pot discutir per no cumplir totas las bases exigidas en lo Programa.

2n. Jo tinch per inédit tot treball no donat al públich, y no puch entendre per públich un auditori de quatre personas á qui l' amiatat, qu' en sí deu portá 'l secret, comunica 'l producte d' uns esforços que van á provar fortuna.

3er. No puch avenirme á que una sencilla *delació* d' un membre del Jurat exclueixi un treball desconegut fins aquell moment, no solzament dels demés companys, sino del públich, porque aixó á més de donar lloch á l' arbitrariedad, anula per complert tota mena de certámens, ja que la experiencia ensenya que, ja sia per la lletra, ja sia per 'l modo de fer de cada hu, ja pe'l llenguatge, á las personas que componen un Jurat literari, generalment, no parlo en absolut, no 'ls ve de nou 'l nom, que surt dels plechs; y entenguis qu' aixó dich qu' ho ensenya la esperiencia, esperiencia que deuben haver tocat alguns de mos dignes companys de Jurat, quan tenen varias bellíssimas poesías premiadas y publicadas ab pseudonims; lo que será tant de planyer com se vulga, pero es un fet que fins are no se ha tractat d' evitar.

No pensant aixís la majoria dels que formen lo Jurat no he sabut trobar una fórmula de avenencia: no es qüestió de sometre lo que pertany á la conciencia al número de vots, y aixís he preferit retirarme avans d' esser un obstacle; que may me fará pesat sentho á ningú, y molt menos á personas com vostés á qui, si admirava avans per lo molt que valen dintre la literatura catalana, estimo avuy per lo grata que se m' ha fet sa coneixensa y per lo content qu' ha de ferme 'l cultiu de s' amiatat que voldria eterna.

Consti. y permetim no 'ls molesti més, qu' al moment de efectuar una separació que tant sento, s' han fallat ab mon concurs los següents premis: *Romans histórich. Cansó de Bressol. La Gralla en un poblet. Poema burlesch, Travalla ridiculisant una corrida, L' Artista y la Lletreta.*

De vosté molt atent y segur amich

FRANCESCH MANEL PAU.

Avuy 13 Juny 1878.

FESTAS LLATINAS DE MONTPELLER

Tenim lo major gust en ocuparnos, encara que no ab l' extensió que voldriam, dat l' espay de que podem disposar en nostra Revista, de las festas últimament celebradas á Montpellier, ab lo fi d' atraure fraternalment, velentse d' una solemnitat literaria, á tots los pobles d' una mateixa sanch.

S' inauguraren las festas ab l' arribada á la estació de Montpellier, lo 22 de maig á las nou de la vetlla, de la major part dels escriptors que tingueren á bè concorrehí. Foren rebuts ab aclamacions entusiastas y duts tot seguit en carretelas de gala, al só de diferentas orquestas y per mitj de tres renglas de soldats, portant antorxas y llums de Bengala fins á la Sala de Concerts.

Ja en ella foren rebuts per la municipalitat. Pronunciá un afectuós discurs de recepció lo Batlle, que fou contestat degudament per lo Sr. Quintana, séntloshi servit á continuació un delicat refresch.

De Catalunya concorreren á esta Solemnitat D. Marian Aguiló, D. Francesch Matheu y D. Andreu Balaguer; de Valencia, D. Teodor Llorente, y de Mallorca, D. Joan B. Ensenyat. També hi assistí D. Felip Pedrell.

L' endemá, á la una de la tarde, tingué lloch en la mateixa sala, la sessió del concurs filològich y literari de la Societat de las Llenguas Romanas.

Llegí 'l discurs de president Mr. Tourtoulon, y 'l secretari M. Roque-Ferrier, una estensa memoria sobre la secció de filologia.

Dels dinou premis concedits, meresqué una medalla d' or D. Andreu Balaguer y Merino, per sa monografia *Lo text catalá inédit de las Ordinacions y bans del Comtat d' Empurias, precedit d' una notícia històrica ilustrada ab notas y probas diplomáticas y aclarat per un glosari (sigle XIV)*.

Mr. Donadiu llegí la memoria corresponent á la secció de prosa, en la qual, entre altres escriptors provensals, obtingueren una medalla de *vermeil* lo Sr. Montserrat y Archs, per sa traducció catalana de las «Messeniques de Tyrteu» y una de plata lo Sr. Riera per sos dos quadros de la vida de pagés «Petitas narracions.»

De la memoria sobre la secció de poesia, que llegí Mr. Glaize, resultaren haver guanyat una palma de llorer de plata los Srs. Reventós y Matheu, per sas colleccions de poesías tituladas respectivament «Lays» y «Lo Reliquiari»; medalla de *vermeil* los Srs. Ubach, Martí y Careta, per sas poesías «La Plometa,» «Lo cavaller d' Espanya» y «L' hostal de la viola»; medallas de plata los Srs. Martí y Riera, per las sevas respectivas «Íntimas d' amor» y «De bella nit»; objectes d' art los citats Srs. Martí y Careta, lo primer per son sonet «Al Mediterrani» y 'l segon per sa cansó «Lo Rat penat»; y una menció honorífica especial lo Sr. Coca, per sa oda «A la Pau».

Lo Sr. Matheu doná lectura d' un fragment de l' obra premiada, Mr. Lieutaud feu coneixer sa robusta «Cansó de gesta» y l' humorístich Roumieux recitá magistralment un fragment de son poema «Jarjaiado.» La concurrència 'n sortí molt agradada.

L'endemà, dia 24, tinguéren lloch los primers Jochs Florals de la Felibreria, presidits per en Mistral, qui llegí 'l preciós discurs qu' haurán vist nostres lectors en altre lloch d' aquest número. Lo Secretari, Mr. Lieutaud, llegí sa memoria y declará guanyador del primer premi, consistent en una corona de llorer de *vermeil*, al ja citat Sr. Martí-Folguera per sa poesia *Lo gran Rey*, que llegí 'l Sr. Quintana, després d' haver, en nom del autor, proclamat Reyna de la festa á la bella esposa de Mistral. La elecció no podia ésser més acertada; al pujar á ocupar la presidencia, vestint l' elegant trajo d' arlesiana, ab aquella testa gentil que resplandía de bellesa, baixos negres ulls, que revelan los amagats tresors de modestia y de bondat, tots s' axecáren respectuosament, tots los cors bategáren d' entussiasme, y un aplaudiment general ressoná llarch temps per la gran sala. Nosaltres desd' aquí, y ab nosaltres tots los catalanistas, enviém á l' esposa del cantor de *Mirèio* una respectuosa salutació, y 'ns enorgullim de qu' haja estat un fill de Catalunya 'l qui l' haja feta Reyna de la bellesa y de la poesia.

Avans d' aixecarse la sessió, 'l canceller Roumieux anunciá que, per acort de la Felibreria, s' havia fet cisellar una copa á fi d' oferir-la al catalans com á penyora de germanó y per correspondre á la galanteria d' aquests, que n' havian oferta una als provensals ara fa deu anys. En representació dels poetas de Catalunya, la rebé 'l senyor Quintana de mans del president Mr. Mistral. Tots dos pronunciaren frases entussiasmas, y en mitj dels crits dels concurrents, s' abrassaren fraternalment. En aquella abrassada hi havia més qu' una abrassada d' amichs; era l' abrassada de duas literaturas germanas.

Lo dia 25 á 5 horas de la tarde, se celebrá en los magnífichs jardins del Peyrou la festa del concurs del «Cant del Llatí». Després de l' execució musical de la música de Marchetti, lo Sr. Roque-Ferrier llegí sa memoria, hont fa detingut judici de las composicions y 'l Sr. Quintana, dominant la valenta mestralada, pronunciá en francés lo discurs, qu' haurán llegit nostres lectors en los diaris d' aquesta capital, per qual motiu no 'l transcribim. Calmats los aplausos qu' arrencá, Mr. Donadieu llegí una traducció francesa del *Cant de la rassa llatina*, qu' escrigué en sa llengua 'l gran poeta de la Rumania Basili Alecsandri, guanyador del primer premi; y després lo Sr. Matheu recitá en catalá son *Cant del Llatí*, al qual adjudicá 'l jurat la palma de roure de *vermeil*, oferta per l' Associació dels Felibres montpellerenchs, *Lou Parage*, y doná fi á la festa. En Mistral llegint una magnífica *Cansó del Llatí* que no entrá en concurs. Lo *Cant del llatí* del Sr. Matheu, que doném á coneixer á nostres lectors en altra part, está posantlo en música 'l mestre Pedrell, qui ha obtingut en estas festas de Montpeller una série d' éxits com los obté solament lo verdader mérit. Sas composicions musicals li han valgut cada vegada las aclamacions més espontáneas y las més simpáticas manifestacions del públich. Lo felicitem de tot cor.

En la vetlla d' aquest mateix dia y ab assistencia de cent vint comensals, se celebrá en la sala de concerts, lo banquet ab que la Societat de llenguas romanas y 'l Comité de las festas llatinas volgué obsequiar als invitats.

Hi assistiren las principals autoritats de Montpeller, lo comandant general, lo prefecte, l' arcalde, lo delegat del ministre d' Instrucció pública, alternant ab nostres escriptors de Catalunya y 'ls principals felibres. També hi prengué part la esposa de M. Bonaparte Wyse, única senyora entre aquell aplech tant escullit.

Molts foren los brindis pronunciats al final del dinar, tots ell s

plens de entusiasme per la idea que allí 'ls havia reunit. Se recitaren poesias y 's cantaren coros dels que tenen compostos los felibres pera sas festas.

En la impossibilitat de traslladar á nostres lectors totas las ideas qu' allí 's vertiren, nos concretém á dirlos hi que 's pronunciaren brindis en catalá y reberen nostres escriptors senyaladas mostrás d' afecte de boca d' aquells estrangers.

L' endemá, á las 10 del matí, tingué lloch també 'l dinar dels felibres, en lo qual En Mistral entoná la *Cansó de la Copa*, fentli 'l responement tots los comensals, y després la feu passar de má en má. Cada hú hi bebía 'l vi de Sant Jordi y feya son brindis avans de darla al del costat. No podentnos detenir á copiar tots los que 's feren, (molts y bons), dirém sols qu' ho feren en catalá: 'l Sr. Quintana, abessant en nom de Catalunya al president dels felibres; lo senyor Llorénte, una poesia escrita espressament pera aquell acte; 'l senyor Aguiló llegint sa preciosa *Esperansa*; 'l Sr. Matheu recitant sa *Cansó de ta espiga*; y 'l Sr. Balaguer llegint lo brindis que copiém.

GERMANS:

Avuy celebrem la festa de la fraternitat de la rassa llatina: permeteu, donchs, al últim dels catalans, oferir son brindis á aquella hermosa mar que besa carinyosa las costas de ma patria y de la vostra.

Quan la contemplo tan blava, tan brillant y tan frisoza y mon ull s' exten envers la terra que l' enrevolta, me sembla aquesta, un corpulent nervut gegant al redós del qual las esfinges d' Egipte serian miserables pigmeos. Aytal colós es l' unió natural dels pobles llatins.

Son cors comensa per las platjas de la vella Liguria, vostra Provensa la patria del amor, y per sas germanas las de la Etruria, fins á termenar en la testa per lo Nort de la Galia, cap primordial de la civilisació moderna.

Son bras dret está constituít per eixa hermosa Iberia, ahont, la tradició nos diu que Hércules hi fixá las columnas d' un *no mes enllá*. En ella també s' hi troba l' estimada patria mia, aquella prepotent Barcino, un dia reyna de la mar perque havia donat generosa á l' Europa lo primer códich de lleys marítimas y sos fills, guiats per l' estol victorios dels reys d' Aragó, li conqueriren ab llurs proesas, perlas tan preuhas de sa comtal corona, com lo regne de Valencia y las islas Balears, Sicilia, Córcega y Cerdenya, columnas miliarias de la mar Tyrrhena.

Lo bras sinistre, qu' es lo del cor, vetjlo format per la bella y encantadora Italia, la patria de las lletras y de las arts, de la qual ha dit molt inspiradament vostre savi compatrici Ozanam, que fou «*la tomba de l' antigüetat y lo bressol de l' edat mitjana*». Durant esta época, també hi brillaren tres potencias marítimas, quals baixells compartiren ab los de Provensa y Catalunya lo comers oriental: Venecia, Pisa y Génova, empero sobre totas las ciutats italianas s' aixeca magestuosa Roma la gran síntesis, del mon antich y pedra angular de la civilisació cristiana, qual doctrina guarja en son cor lo *Sancta Sanctorum* del Pontificat.

Y veus aquí, perque no en va vos he dit qu' aquest es lo cor de la rassa llatina d' aquella hereva del verdader progrés de la humanitat, que personificada en l' indicat colós, obra carinyosa sos brassos pera enllassar ab ells á tot lo món, y, donant la sava fecunda de sa vida, enlayrar als homens, en alas de la virtut y del trevall, fins al si infinit del Etern Creador.

Lo banquet s' acabá á las 3 de la tarde, havent reinat sempre la major cordialitat. Los concurrents se despediren ab afectuosas encaxadas, citantse pera las altras festas que tingueren lloch los dias següents, y que, com no tenian cap carácter literari, no detallém en aquesta breu ressenya, que hauriam volgut fos més complerta, y que fem sobre 'ls datos qu' hem trobat en los periódichs de Montpellier y 'ls que 'ns han proporcionat algunas cartas particulars.

No velém acabar sens dar primer las gracias als poetas provensals pel bon recort que dels catalans guardan y pels obsequis dispensats als que últimament han anat á visitarlos, als autors dels molts brindis en que nostra patria ha sigut exalsada, y als de las memorias de tots tres concursos que tan falagueras frases contenen pera nostra literatura. Gracias á tots, y que per molts anys poguém brindar per nostra germanó, nosaltres ab la copa provensal y ells ab la catalana.

NOVAS

o Album artístich, que ab tanta acceptació venim repartint als nostres subscriptors desde principi d'any, s'enriquirá ab la heliografía qu'acompanya al present número, reproducció d'un quadre al oli de D. Simon Gomez, titolat *Cármén*, que cridá poderosament la atenció dels aficionats los pòchs dias qu'estigué exposat en la botiga de quadros del Sr. Parés al carrer de 'n Petritxol.

Aquells dels nostres abonats que no hajan vist l'original, podran formarse per la reproducció una idea aproximada de las qualitats de dibuix y de composició que campejan en la derrera obra del senyor Gomez. No hi há més que mirarla pera véurer la elegancia y la correcta soltura ab que está trassada la silueta de la agraciada figura assumpto del quadre y lo bé que armonisa ab las líneas accessorias: la reproducció mostra també la naturalitat en la postura, y més que la naturalitat, *la veritat*. En cambi, no dona idea del color qu'es, potsér, lo mellor de l'obra d'en Gomez. En aquest concepte es admirable: la seda rosa de la faldilla se sent com qui d'eu cruixir y té la entonació, perfectament endevinada, de la seda: lo mocador ab que ceneix son cos voleya materialment. Las carns tenen la moren transparent del natural y son verdaderament flexibles.

No trobará exagerats semblants elogis qui conega la série, encara que escassa, notable, d'obras surtidas del pinzell de D. Simon Gomez: *Las Cartas*, *El jugador de dados*, *La Poncelleta*, *Moisés salvat del Nilo*, y alguns altres han iniciat y sentat la valiosa reputació de que avuy gosa.

Lo quadre que 'l va donar més á coneixe fou un *San Sebastia*, que promogué sérias discussions entre 'ls crítichs y aficionats: lo que acabá d'estendre sa anomenada fou lo *Judas* pintat pera las oposicions á una cátedra de Llotja, certámen més que de personalitats, d'escolas, que tingué 'l privilegi d'ocupar l'atenció pública á Barcelona dias y dias.

Lo Sr. Gomez es jove encara y s'obra al devant seu un porvenir brillant: té las qualitats que fan un pintor: fesomia propia y característica y fe y entusiasme per l'art á que ab tanta gloria 's dedica.

En lo taller del escultor Sr. Samsó havém tingut lo gust de veurer un retrato d' una de las principals damas de nostra ciutat, concienzudament pintat per lo reputat artista Sr. Ferrant. L' efecte general es grat y 'l detall es portat fins al últim extrém. Robas, joyas, moviliari, accessoris, tot está perfectament estudiat y executat, pero sabent dissimular lo trevall minucios per fer brillar ab la deguda importancia l' assumpto principal del quadro.

A més de la comedia en dos actes, posada en escena en lo Bon Retiro, de D. Joaquim Riera y Bertran, *Una orga de gats*, s' han estrenat en la passada quinzena, ab bon éxit, *Tal 's creu durla al molí*, comedia en dos actes y en vers, original del conegut escriptor que usa lo pseudónim de Rosa Pich de Adewala, en lo teatre dels Camps Elíseos; y en l' Odeon altra en dos actes, *Cuatro soldados y un cabo*.

CERTÁMEN DEL CENTRO DE LECTURA.—*Premi de filosofia*.—Teoría científica de la felicidad.—Accésit.—Teoría de la percepcion.

Premi de historia.—La decadencia greco-romana.—Accésit.—Una página inédita de la historia de Cataluña.

Premi de ciencias.—La electrofonía.—Sus precedentes históricos; su descubrimiento, su teoría.—1.er accésit.—¿Hay alguna relacion entre el calor de que están dotados los astros y la gravitacion que ejercen?—2.º accésit.—El diluvio universal.

Premi de una escribanía de plata.—Atila.—*Flagell*.—Accésit.—Lo cap-vespre.—*Las aguas del manso rio*, etc.

Premi d' una rosa d' or.—La mort de David.—*Só mare avans que esposa*.—1.er accésit.—Viriat.—*Patria*.—2.º accésit.—El castillo de Alburquerque.—*Por deber y por amor*.

Premi extraordinari.—Mallorca.—*Fracmento de un poema*.

Premi d' una ploma de plata.—A Fábio.—*Dirás que me ha traído mi pecado á desventura tal, que soy poeta*.—1.er accésit.—Un poeta de nuestro siglo.—*Juro, juro, pater, numquam componere versus*.—2.º accésit.—Epístola satírica.—A V.—*El vulgo es necio y pues lo paga*, etc.

Premi d' un pensament d' or y plata.—Fábulas.—*¿Vous puis-je offrir mes vers et leurs graces legères?*—1.er accésit.—Colecció de fábulas.—*Usus vetusto genere sed rebus novis*.—2.º—Manojo de fábulas.—*¿Que tal señor lector?* etc.

Lo que se publica pera coneixement dels interessats.

Reus 8 de Juny de 1878.—Joseph Simó y Amat, *president*.—Pere Gay.—Antoni Soler.—Marian Fonts.—Juan Grau.—Eugeni Mata.—Isidoro Frias.—Ricard Guasch.—Joseph Martí Folguera, *secretari*.

La Academia Bibliográfica Mariana ofereix un *Lliri de plata* pera adjudicarlo en lo Certámen que celebrará lo día 13 d' Octubre al autor de la millor poesia catalana ó castellana, hont resalti mes la tendresa d' afecte y l' amor á Maria; una Assutzena de plata á la millor poesia en catalá ó castellá dedicada á la Verge en lo misteri de sa immaculada concepció y una medalla de plata oferta per la junta directiva al millor romans catalá sobre cualsevol de las invocacions de la lletanía lauretana.

Un' altre lira de plata y or á la millor composició musical sobre las lletanías lauretanas escritas per veu de tiple á coro, ab acompa-

vament de quarteto d' instruments de corda y armonium, podenthi haver algun solo ó duo d' estil sensill, que no ofereixi dificultat d' execusió.

Una corona de llorer de plata al millor boceto al oli hont ab llibertat de grandaria 's representi á la Mare de Deu en sas relacions ab las bellas arts.

Los travalls deuran enviarse acompanyats del plech que es de costum en altres certámens per tot lo 8 de Setembre al Sr. Secretari de la Academia D. Lluís Roca, Lleyda.

Se va á posar en ensaig en lo Teatre del Bon Retiro una comedia en dos actes y en vers, original del Mestre en Gay Saber D. Francesch Ubach y Vinyeta, titulada *La cua dels Xuetas*.

Dintre pochos dias reapareixerá lo setmanari *La Rondalla*, que deixá de publicarse á últims del any 1874 y que tanta acceptació obtingué.

Lo Govern ha pensionat al escultor catalá D. Manel Oms pera la Academia espanyola en Roma.

Lo *Centro Graciense* ha publicat un tomo contenint las poesías premiadas en l' últim certámen celebrat per aquesta societat.

Nos consta que 'n la Aduana de Portbou se exigí als escriptors catalans una cantitat crescuda pera la introducció á Espanya dels premis que obtingueren á Montpeller. Es una de tantas anomalías de que en nostra ignorancia no 'ns sabem dar conta. Deu ser que la administració madrilenya no haurá previst qu' escriptors nacionals pugan ser premiats al estranger.

Hem rebut lo número 37 de la molt important revista catalana *La Llumanera*, que 's publica á Nova-York. En est número se publica la biografia del conegut dibuixant barceloní en Joseph Lluís Pellicer, alguns articles, distingintse entre ells un titolat *La forsa de la rahó*, y un quadro de costums barceloninas titolat *Un dineret per la Santa Creu*, de D. Rossendo Arús. Conté una bona munió de sueltos escrits ab notable soltura, com tot lo que apareix en *La Llumanera*, y la pocsia de D. Francesch Ubach *La professó dels enamorats*, reproduhida del *Romancer Catalá*. En la secció artística s' hi contenen un dibuix alegorich d' aquesta poesia, un retrato d' en Pellicer y un quadro del Sr. Miranda, titolat *Curiositat femenina*.

Felicitem de tot cor als redactors de *La Llumanera* pels esforços qu' están fent pera propagar la llengua catalana y 'ls encoratjem á seguir per la senda que tant brillantment segueixen.

Acaba d' apareixer á Madrid una segona edició de las *Tragedias* de D. Víctor Balaguer. Parlant d' aquesta publicació fa un periódich tal barreja del llemosí, catalá y provensal que no hem pogut treuren l' aygua clara. Ja no n' hi há prou d' esser la nostra llengua dialecte de la castellana sino que 'l Sr. Escalera 'ns la fa provensal y llemosina.

A Lleyda s' ha fundat una associació catalanista habentse elegit pera regentarla la següent Junta directiva: D. Frederich Renyé y Viladot *President*; Frederich Castells Ballespí *Vice-president*; don

D. Joseph Pleyan de Porta *Secretari*; D. Ramon Vicens Roca *Depositari*; y D. Joseph Tarragó *Comptador*.

Felicitem á dita societat per los bells propòsits que l' animan y la encoratgem pera que segueixi per las vías del entusiasme.

L' acreditada publicació «Le Correspondant» quadern del 10 de juny, en una revista sobre la secció artística en l' exposició de Paris se plany de la instalació de los cuadros de Fortuny que no permet estudiar la major part d' ells. Ab tal motiu y ab lo de no constar en lo catalech de la secció espanyola las obras que en aquella figuran del mateix Fortuny y de artistas tan coneguts com los Srs. Madrazo, Casado, Joan Gonzalez y Zamacois, pregunta quina es aquesta administració espanyola que tals cosas consent; expresa lo pobre concepte que l' hi mereix y mes endavant al trovar algun objecte sense catalogar l' hi atribueix humoristicament nacionalitat espanyola.

Diferentas vegadas havem sentit parlar de íets semblants en la mateixa cuestió. Aixís se parla d' un paisatge del Sr. Masriera propietat del Rey d' Espanya colocat entre pisa ó productes d' alfarería; de bastidors esbotats y arreconats; de cuadros dels Srs. Urgell, y molts altres colocalis fora d' alcans de la vista; de estatuas trosejadas, etc., etc.

Sentiriam que tals fets fossen certs, porque si en la nostra secció de Bellas Arts, que 's reconeix com la perla de la Exposició, succehissen escusariam parlar de las restants, resignats una volta mes á veurer exposadas nostras obras mes dignas d' admiració al ridicol de tota Europa.

Recomanem l' asunto á un Sr. Escobar que ha escrit desde Madrid á la «Ilustracion Espanyola y Americana» y que de temps en temps se digna protejirnos, unas voltas exigintnos agraument á la administració madrilenya, y altres, abusant d' una figura poética, fent á Fortuny fill de Madrit.

Ja veu que á lo seu novell afillat no li serian de mes sos maternals cuidados.

SUMARI

DAMAS CALVET.	Renuncia de majoral dels felibres.	433
S. SANPERE Y MIQUEL.	Origens y fonts de la nació catalana.	436
FREDERICH MISTRAL.	Discurs pronunciat en las festas de Montpeller.	454
EMILI VILANOVA.	Oriental.	458
FRANCESCH MATHEU.	Cansó del Llatí.	465
JOAN B. FERRER.	La núvia.	467
JOAN SARDÁ.	Bibliografía.	475
N.	Teatres.	479
F. MANEL PAU.	Reinitit.	481
	Festas llatinas de Montpeller.	482
	NOVAS.	486